

Jaarverslag Binnenlandse Veiligheidsdienst 1999

Voorwoord

Dit jaarverslag laat zien welke onderwerpen in 1999 de aandacht vroegen van de Binnenlandse Veiligheidsdienst. Waar mogelijk wordt tevens een vooruitblik gegeven op de aandachtsgebieden in het jaar 2000. Doel van het jaarverslag is publiek verantwoording af te leggen over het werk van de BVD en parlementaire controle mogelijk te maken.

Buiten beschouwing blijven in het verslag de operationele aspecten van het werk van de BVD. Hierover wordt alleen informatie verstrekt aan de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer. Ten behoeve van deze commissie wordt de openbare versie van het jaarverslag aangevuld met operationele informatie.

Een opvallende ontwikkeling die de afgelopen jaren kan worden waargenomen in de jaarverslagen van de BVD, is de toenemende verscheidenheid aan onderwerpen. Een van de oorzaken daarvan is het ontstaan van een multi-etnische samenleving in ons land. De diversiteit aan radicale politieke groeperingen van buitenlandse origine is hierdoor vergroot. Ook zijn nieuwe vormen van buitenlandse inmenging ontstaan. Weer een andere oorzaak is dat Nederland als gastland optreedt van verschillende internationale gerechtshoven, waarbij aan de BVD een beveiligende taak is toebedeeld. Tenslotte zijn er ieder jaar een aantal actuele onderwerpen, zoals dit jaar het EK2000, die de aandacht vragen van de BVD.

Naast deze ontwikkelingen is er op een aantal terreinen ook sprake van nieuwe taken. Zo zal de BVD de veiligheidsonderzoeken gaan verrichten ten behoeve van verschillende functies bij de politie. Daarnaast is in het voorstel voor een nieuwe Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten voorzien, dat de BVD als taak krijgt inlichtingen te verzamelen over het buitenland. Een personele groei van de dienst kon en kan door deze ontwikkelingen niet uitblijven.

Ik beveel het BVD-jaarverslag aan bij eenieder die geïnteresseerd is in de actuele ontwikkelingen en gebeurtenissen op het gebied van de binnenlandse veiligheid.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
K.G. de Vries

Inhoud

	Lijst van afkortingen	9
1	Ontwikkelingen op het gebied van de binnenlandse veiligheid	13
1.1	Algemeen	13
1.2	Tegenkrachten bij integratie	15
1.3	Illegale migratie	16
1.4	Terrorisme en ander politiek geweld	18
1.5	Proliferatie van massavernietigingswapens	19
1.6	De kansen en bedreigingen van ICT	20
1.7	Een nieuwe Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten	22
2	Aantasting van grondrechten	25
2.1	Extreem rechts	25
2.2	Politieke islam in Nederland	26
2.2.1	Turken	26
2.2.2	Afghanen	26
2.2.3	Tsjetsjenen	27
2.2.4	Irakezen	27
2.3	Bemoeienis van vreemde mogendheden	28
2.3.1	Libië	28
2.3.2	Irak	28
2.3.3	Iran	29
2.3.4	Zuid-Slavische staten	30
2.3.5	Rusland	31
2.3.6	China	32
3	Terrorisme en ander politiek geweld	35
3.1	Terrorismedreiging in de Europese Unie	35
3.2	Radicale islamitische organisaties	37
3.2.1	GIA	37
3.2.2	Egyptische politiek-islamitische groeperingen	38
3.2.3	Kaplan	38
3.2.4	De Libanese Hizballah en de Palestijnse Hamas	39
3.2.5	Usama Ben Laden	39
3.2.6	Afghanistan-veteranen	39

3.3	Revolutionaire Volksbevrijdingspartij-Front (DHKP-C)	40
3.4	Koerdische Arbeiderspartij (PKK)	40
3.5	Turks extreem-nationalisme	42
3.6	Mujahedin-e Khalq	42
3.7	Noord-Ierse terreurorganisaties	43
3.8	Politiek (gewelddadig) activisme	43
4	Georganiseerde criminaliteit	47
5	Proliferatie van massavernietigingswapens en ongewenste handel in conventionele wapens ²	49
5.1	Proliferatie van massavernietigingswapens	49
5.2	Ongewenste handel in conventionele wapens	50
6	Overige aandachtsgebieden	53
6.1	Suriname	53
6.2	EK2000	53
6.3	Molukkers	54
6.4	Lockerbie-proces	55
6.5	Financieel onderzoek	56
6.6	Illegale migratie	57
6.7	Migranten uit Oost-Europa in Nederland	58
7	Beveiligingsbevordering	61
7.1	Informatiebeveiliging	61
7.1.1	Bijzondere informatiebeveiliging	61
7.1.2	Herziening regelgeving beveiliging staatsgeheimen	61
7.1.3	Testen effectiviteit informatiebeveiliging	62
7.2	Vitale sectoren	62
7.2.1	Burgerluchtvaart	63
7.2.2	Nieuwe generatie reisdocumenten	63
7.3	Beveiliging internationale instanties	63
7.4	Kwetsbaarheidsonderzoeken	64
7.5	Meldpunt Integriteitsaantastingen	65
7.6	Uitvoering Wet veiligheidsonderzoeken	66
7.6.1	Toename aantal veiligheidsonderzoeken	66
7.6.2	Resultaten	68
7.6.3	Bezwaar en beroep	68

7.6.4	Procesinnovatie en -automatisering	68
7.6.5	Periodieke herhaalonderzoeken	69
7.6.6	Evaluatie Wet veiligheidsonderzoeken	69
7.6.7	Veiligheidsonderzoeken bij de politie	69
8	Samenwerking	71
8.1	Samenwerking in Nederland	71
8.1.1	Militaire Inlichtingendienst	71
8.1.2	Politie en bijzondere opsporingsdiensten	71
8.1.3	Grote Evaluatiedriehoek en Technische Evaluatiecommissie	73
8.2	Samenwerking binnen het Koninkrijk	73
8.3	Internationale samenwerking	73
8.3.1	BVD-liaisons in het buitenland	74
8.3.2	West-Europese inlichtingen- en veiligheidsdiensten	75
8.3.3	Midden-Europese inlichtingen- en veiligheidsdiensten	75
8.3.4	Oost-Europese inlichtingen- en veiligheidsdiensten	75
8.3.5	Noord-Afrika	76
8.3.6	NAVO en WEU	76
8.3.7	Europese Unie	77
9	Informatieverschaffing en klachtenbehandeling	79
9.1	Verzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur	79
9.2	Klachten	80
10	Organisatie en personeel	83
10.1	De organisatie van de BVD	83
10.2	Personeel	84
10.3	Informatievoorziening	85
10.4	Archief	85
10.5	Financieel kader	86
Bijlage 1	Kamerstukken over de BVD in het jaar 1999	89
Bijlage 2	Sturing en Controle	93

Lijst van afkortingen

AID	Bosnische inlichtingen- en veiligheidsdienst
AIS	Armée Islamique du Salut, gewapende tak van het FIS
AIVD	Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
AJAI	Al Jama'a al Islamiyya, Egyptische politiek-islamitische groepering
ALF	Animal Liberation Front, radicale dierenrechten groepering
AOM	Afstemmingsoverleg Mensensmokkel
Arbo	Arbeidsomstandigheden
BfV	Bundes amt für Verfassungsschutz, Duitse veiligheidsdienst
BIB-beraad	Bijzondere Informatiebeveiligingsberaad
BPIC	Binationaal Politie Informatie Centrum
BND	Bundesnachrichtendienst, Duitse inlichtingendienst
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CD	Centrum-Democraten
CICI	Centraal Punt Informatie en Coördinatie Grote Infrastructurele Projecten
CID	Criminele Inlichtingendienst
CISEN	Mexicaanse Veiligheidsdienst
CRI	Centrale Recherche- en Informatiedienst
CVIN	Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland
CSIS	Canadese Inlichtingen- en veiligheidsdienst
DBF	Dierenbevrijdingsfront
DBRZ	Dienst Bijzondere Recherche Zaken
DHKP-C	Devrimci Halk Kurtulus Partisi-Cephesi, Revolutionaire Volksbevrijdingspartij- Front, Turkse linkse groepering
EIJ	Egyptische Islamitische Jihad, terroristische organisatie
ELA	Revolutionaire Volksstrijd, Griekse terroristische organisatie
ELF	Earth Liberation Front, radicale milieugroepering
ESO	External Security Organisation, Libische inlichtingendienst
ETA	Baskische afscheidsbeweging
EU	Europese Unie
FIOD	Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst
FIS	Front Islamique du Salut, verboden politieke partij in Algerije
FS	Federalnaya Sluzhba Bezopasnosti, Russische federale veiligheidsdienst
GIA	Groupe Islamique Armé, Algerijnse terroristische groepering
GOS	Gemenebest van Onafhankelijke Staten
GRU	Glavnoye Razvedyvatelnoye Upravleniye, Russische militaire inlichtingendienst

IAM	Informatie- en Analysecentrum Mensensmokkel
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
ICTY	International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, Joegoslavië Tribunaal
IGMG	Internationale Gemeinschaft Milli Görüs, Turkse islamitische organisatie, gelieerd aan de Fazilet-partij
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
INLA	Irish National Liberation Army
IRA	Irish Republican Army
IRT	Interregionaal Rechercheteam
ITT	Intangible technology transfer
FBI	Federal Bureau of Investigation
KLPD	Korps Landelijke Politiediensten
LISWO	Leids Instituut voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek
MEC	Midden-Europa conferentie
MeK	Mujahedin-e Khalk, Iraanse oppositiegroepering
MICIV	Ministeriële Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten
MID	Militaire Inlichtingendienst
MVW	Massavernietigingswapens
NBC-wapens	Nucleaire, biologische en chemische wapens
NBV	Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging
NDP	Nationale Democratische Partij (Suriname)
NNP	Nieuwe Nationale Partij, extreem- rechtse Nederlandse splinterpartij
NSA	National Security Authority
NVU	Nederlandse Volksunie
OPCW	Organization for the Prohibition of Chemical Weapons
PKK	Partiye Karkeren Kurdistan, Koerdische Arbeiderspartij
RDA	Registratie, Documentatie en Archief
RID	Regionale Inlichtingendienst
SCIN	Scottish Court in the Netherlands
SRI	Roemeense veiligheidsdienst
SVR	Slushba Vnesheyn Razvedky, Russische inlichtingendienst
TFN	Turkse Federatie Nederland, Turkse nationalistische groepering
UÇK	Kosovo Bevrijdingsleger
USD	Unit Synthetische Drugs
VGB	Verklaring van geen bezwaar
VN	Verenigde Naties
VRC	Volksrepubliek China
VS	Verenigde Staten (van Amerika)

WEU	West-Europese Unie
WICS	World Islamic Call Society, Libische religieuze zendingsorganisatie
Wiv	Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten
17 N	Revolutionaire Organisatie 17 november (Griekenland)

1 Ontwikkelingen op het gebied van de binnenlandse veiligheid

In dit hoofdstuk worden enkele ontwikkelingen geschetst die voor de binnenlandse veiligheid van ons land van belang zijn. In de volgende hoofdstukken wordt aangegeven welke concrete ontwikkelingen zich hebben voorgedaan op de verschillende aandachtsgebieden van de BVD. Waar mogelijk wordt daarbij tevens een vooruitblik gegeven.

1.1 Algemeen

De term 'binnenlandse veiligheid' heeft de afgelopen jaren in hoog tempo een andere inhoud en dimensie gekregen. In menig opzicht is sprake van een 'ontgrenzing', die het werk en de taakinvulling van de BVD direct raakt. Scheidslijnen tussen binnen- en buitenland vervagen, niet alleen als gevolg van politieke en juridische ontwikkelingen, maar evenzeer door de technologie.

De voortschrijdende europeanisering beïnvloedt rechtstreeks de reikwijdte en invulling van de Nederlandse staatsmacht. Het Internet en andere moderne communicatiemiddelen dragen op een andere manier eveneens bij aan de relativering van het belang en de betekenis van territoriale grenzen. Nederlandse veiligheidsbelangen kunnen in steeds mindere mate als binnenlands worden gedefinieerd, omdat ze nauw verweven zijn met Europa en de internationale rechtsorde. Bedreigingen laten zich evenmin isoleren van de internationale context en kunnen alleen vanuit het bredere perspectief onderkend en tegengegaan worden. De hierdoor ontstane dimensieverruiming van het werk van de BVD zien we terug in veranderingen van en verschuivingen binnen aandachtsgebieden, onderzoekstechnieken, de interne organisatie en de positionering van de dienst, nationaal en internationaal.

Wat betreft de aandachtsgebieden werden in 1999 belangrijke stappen gezet om de BVD een rol te laten spelen bij het onderkennen en tegengaan van illegale migratie. Daarnaast vroeg de toegenomen internationale belangstelling voor terrorisme en de vrees voor het gebruik van nucleaire, biologische en chemische wapens (NBC) in deze sfeer om intensivering van de Nederlandse bijdrage aan het (inter)nationale contra-terrorismebeleid, een terrein waarop de BVD vanouds een voortrekkersrol vervult. Op het vlak van de vreedzame totstandkoming van de multi-etnische samenleving wordt de aandacht van de BVD in toenemende mate getrokken door tegenkrachten die het

integratieproces verstoren of belemmeren. Veel capaciteit moest voorts besteed worden aan zaken die zich vanuit de actualiteit aandienden, zoals met name de gevolgen van de arrestatie van PKK-leider Öcalan en de effecten van de onrust in Indonesië op de Molukse gemeenschap in Nederland.

Nieuwe methoden en technieken worden ontwikkeld in het kader van het financieel onderzoek ter ondersteuning van de taakuitoefening van de BVD. De snelle technologische ontwikkelingen, met name op het terrein van informatie en communicatie, dwingen de dienst tot een technische wedloop, die in 1999 onverminderd voortgang vond. Enerzijds gaat het daarbij om het behouden van mogelijkheden tot interceptie, teneinde de technische informatiebronnen op peil te houden. Anderzijds vraagt de beveiliging van systemen die geheime en kwetsbare informatie bevatten volop aandacht.

Met ingang van 1999 kreeg een reorganisatie van de BVD haar beslag. De preventieve – beveiligingsbevorderende – taken, waarvan het belang is toegenomen, werden gebundeld in een nieuw geformeerde directie Beveiliging. Naast informatiebeveiliging vormt ook het instellen van veiligheidsonderzoeken naar kandidaten voor vertrouwensfuncties, ook in 1999 weer een toenemend aantal, een belangrijke taak voor deze eenheid.

Met de reorganisatie werd tegelijk een basis gelegd voor de toekomstige inlichtingentaak buitenland van de BVD, zoals voorzien in de nieuwe Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten die in parlementaire behandeling is. In het verlengde van het veranderingsproces werd in overleg met de Ondernemingsraad tevens besloten tot modernisering van de arbeidsvoorwaarden van het BVD-personeel.

De ‘ontgrenzing’ blijft ook niet zonder gevolgen voor de positionering van de BVD. Zo manifesteert de dienst zich steeds nadrukkelijker op het Europese vlak, teneinde veiligheidsrelevante ontwikkelingen tijdig te signaleren en eventueel te beïnvloeden. Op terreinen als het tegengaan van illegale migratie, terrorismebestrijding, non-proliferatie van massavernietigingswapens en de bevordering van de beveiliging van internationale organisaties in Nederland, zijn de contacten met diverse buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten in het afgelopen jaar opgebouwd of uitgebreid. Het bestaande liaison-netwerk werd versterkt met de plaatsing van een medewerker in Moskou. Ook ten aanzien van de binnenlandse relaties hebben taakuitbreiding en -verandering geleid tot het aangaan van nieuwe contacten of samenwerkingsrelaties. Zo werd in het kader van de voorbereidingen van de toekomstige inlichtingentaak buitenland gesproken met diverse ministeries en noopte het dossier illegale migratie tot intensief afstemmingsoverleg met diverse actoren op dit beleidsterrein.

1.2 Tegenkrachten bij integratie

De cohesie van de Nederlandse samenleving is de afgelopen decennia onder druk komen te staan. Oorzaak is onder meer de overgang van een klassieke mono-etnische staat naar een multi-etnische samenleving. Daarin worden traditionele Nederlandse kernwaarden niet meer als vanzelfsprekend door alle bevolkingsgroepen gedeeld. De mate waarin nieuwkomers zich kunnen of willen verbinden met de Nederlandse samenleving wordt voor een groot deel bepaald door hun culturele bagage en hun maatschappelijke (achterstands)situatie. Ook invloeden van de landen van herkomst en opvattingen van politieke en religieuze groeperingen over integratie en participatie spelen hierbij een rol. Rekening moet worden gehouden met een samenleving waarin sprake is van een grotere verscheidenheid en meervoudige loyaliteiten. Dit brengt onvermijdelijk ook risico's met zich mee van segregatie en polarisatie. Wanneer de cohesie van de samenleving sterk zou worden ondermijnd, komen ook de grondslagen van de democratische rechtsorde in het geding.

Zorg om de veiligheid is een belangrijke reden waarom is gekozen voor integratiebeleid voor etnische minderheden. De BVD richt zich op het vroegtijdig signaleren en (helpen) tegengaan van bedreigingen van het integratieproces.¹ Naast de 'klassieke' bedreigers van de democratische rechtsorde - terrorisme, rechts- of links-extremisme en politiek geweld – gaat het hierbij om doelbewuste pogingen van politieke of religieuze groeperingen en buitenlandse mogendheden om het integratiebeleid tegen te werken of te frustreren.

In zijn onderzoek naar deze ontwikkelingen richt de BVD zich primair op de twee grootste minderheidsgroepen in Nederland. Dit zijn, afgezien van de Surinaamse gemeenschap, Turken en Marokkanen. Aspecten die in dit verband aan de orde komen, zijn de activiteiten van de herkomstlanden gericht op deze gemeenschappen en de invloed van radicale religieuze of politieke organisaties. Daarnaast wordt aandacht besteed aan bemoeienis van zogenaamde islamitische gidslanden (zoals Saoedi-Arabië, Iran, Libië of de Verenigde Arabische Emiraten) en aan anti-integratieve gevolgen van politiek-religieus gemotiveerde sociale controle en cliëntelisme. Ook de eventuele gevolgen hiervan voor de integriteit van het openbaar bestuur en het voorkomen van racisme en xenofobie in de Nederlandse samenleving in het algemeen,

1) Met de aandacht voor tegenkrachten bij het integratieproces sluit de BVD aan bij recente beleidsuitspraken hierover. Zie de brief van de minister van Grote Steden- en integratiebeleid aan de Tweede Kamer over het integratiebeleid 1999-2002 van 10 december 1999 (Tweede Kamer; vergaderjaar 1999-2000, 26 333, nr. 13).

zowel onder allochtonen als autochtonen, behoren tot het aandachtsveld van de BVD. Vanuit deze optiek is het afgelopen jaar een begin gemaakt met het op lokaal niveau inventariseren van problemen in de integratie van etnische minderheden. De behoefte aan informatie hierover nam toe na de incidenten met Marokkaanse jongeren in Amsterdam in 1998 en met name na de geruchten over aansturing van deze groepen. Incidenten zijn ook in 1999 in toenemende mate voorgekomen. Structurele politieke of criminele aansturing van ongeregeldeheden in Marokkaanse sferen is tot nu toe niet vastgesteld; het onderzoek hiernaar is echter nog niet compleet. Een landelijk overzicht van de situatie, bekeken vanuit de taakstelling van de BVD, maakt het mogelijk incidenten in hun eventuele samenhang te bezien en te beoordelen.

De BVD heeft een aanvang gemaakt met het onderzoeken van de wijze waarop islamitische gidslanden invloed proberen te verwerven binnen de (Arabisch) islamitische gemeenschappen in Nederland. Vanuit onder meer de Verenigde Arabische Emiraten, Saoedi-Arabië en Libië blijken moskeeën, islamitische scholen en islamitische centra gefinancierd te worden. De intenties van deze, in religieus, politiek en maatschappelijk opzicht reactionaire landen staan vaak haaks op het in Nederland geldende integratiestreven. Dat de landen in kwestie inhoudelijke invloed hebben op de door hen gefinancierde instituten, staat vast. De mate van deze invloed en de eventuele gevolgen daarvan zijn onderwerp van nadere bestudering. Zo wordt in dit kader onderzoek verricht naar ongewenste bemoeienis met het islamitisch onderwijs in Nederland.

Met de migratiebewegingen van de afgelopen jaren hebben zich ook nieuwe groepen minderheden gevormd, die nog maar aan het begin staan van hun integratieproces. Te voorzien valt dat verschillende groepen – bijvoorbeeld uit Irak, Afghanistan, ex-Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie – geconfronteerd zullen worden met elk hun eigen specifieke problemen en belemmeringen. Voor zover deze zaken te maken hebben met ‘geïmporteerde’ politieke conflicten, inmenging vanuit het buitenland of verwevenheid van onder- en bovenwereld, zal dit de aandacht van de BVD vragen.

1.3 Illegale migratie

Burgeroorlogen, nationale conflicthaarden, humanitaire crises, schending van mensenrechten en economische bestaansonzekerheid hebben de afgelopen jaren bijgedragen aan een sterke toename van de internationale migratiestromen naar West-Europa en Noord-Amerika. De massaliteit van de migratiestromen zal naar

verwachting in de nabije toekomst niet afnemen. De slechte sociaal-economische omstandigheden, alsmede de instabiele vredes- en veiligheidssituatie in grote delen van Afrika, Azië, het Midden-Oosten en Zuidoost-Europa zullen de eerstkomende jaren onveranderd blijven. Voor tal van criminele smokkelorganisaties, deels ook behorende tot de internationaal georganiseerde misdaad, vormt de migratie een belangrijke groeimarkt. Tegen grove betaling wordt getracht ook migranten die geen aanspraak kunnen maken op een vluchtelingenstatus, door illegale grensoverbrenging of misbruik van asielprocedures te voorzien van toegang tot of verblijf in de door hen gewenste bestemmingslanden.

Het is vooral de toenemende schaal van de illegale migratie die de Europese regeringen steeds meer zorgen baart. De problematiek ondermijnt het asiel- en vluchtelingenbeleid in Europees verband en op nationaal niveau en zet de uitvoering van de Schengen-afspraken, met name het vrij verkeer van personen, onder druk.

Aan illegale migratie zijn ook veiligheidsrisico's verbonden. Zo oefenen smokkelorganisaties als onlosmakelijk nevenverschijnsel van hun activiteit druk uit op het integer functioneren van overheidsinstanties, die betrokken zijn bij het personenverkeer, de toelating en het verblijf van vreemdelingen en de bestrijding van illegale migratie. Voorts maken ook inlichtingendiensten en politiek- of religieus-extreme organisaties gebruik van smokkelpraktijken. Daardoor worden spanningen die vaak (mede) de aanleiding vormen voor vertrek uit bronlanden, in de bestemmingslanden geïmporteerd. De omvang van de mensensmokkel en het daarmee gepaard gaande illegale personenverkeer trekt een zware wissel op het absorptievermogen van de samenleving in de bestemmingslanden. Dit kan leiden tot spontane of georganiseerde afweerreacties, al dan niet uitmondend in conflicten. De betrokkenheid van de georganiseerde misdaad leidt er bovendien toe dat een toenemend aantal illegale migranten afhankelijk dreigt te worden van criminele organisaties of door die criminele organisaties wordt misbruikt om hun smokkelpraktijken en andere criminele activiteiten verder uit te breiden.

Deze veiligheidsrisico's verklaren waarom de afgelopen jaren steeds meer inlichtingen- en veiligheidsdiensten zich zijn gaan bezighouden met de problematiek van illegale migratie. In Groot-Brittannië, de Verenigde Staten, Canada en Australië wordt daarbij samengewerkt met andere overheidsinstanties, met name met de immigratiediensten. In Nederland is in oktober 1997 bij kabinetsbesluit een Taskforce Mensensmokkel opgericht. Naast de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND), het ministerie van Buitenlandse Zaken, de politie, het KLPD en de Koninklijke Marechaussee werd ook

de BVD opgedragen een bijdrage te leveren aan de taskforce. De BVD is daarbij nadrukkelijk niet belast met de directe strafrechtelijke aanpak van illegale migratie. Door het tijdig signaleren van eventuele veiligheidsrisico's wordt bijgedragen aan een verbetering van de beleidsmatige aanpak, zowel preventief als repressief. Voor dit doel vindt overleg en afstemming plaats met de betrokken instanties en wordt informatie en kennis uitgewisseld met buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

1.4 **Terrorisme en ander politiek geweld**

In het laatste decennium van de vorige eeuw nam de (politieke) aandacht voor terrorismebestrijding toe. Aanleiding was de opkomst - bijvoorbeeld in de sfeer van de politieke islam - van terroristische groepen, die niet langer 'gerichte' aanslagen plegen, maar uit lijken te zijn op het maken van zoveel mogelijk slachtoffers. Bovendien ontstond internationaal verontrusting over de grote netwerken van terroristen en hun financiële en logistieke mogelijkheden. Ook hun vermeende toegang tot 'nieuwe' middelen (nucleaire, biologische en chemische wapens, alsmede informatie-technologie) en hun relaties met staten die terrorisme ondersteunen, baarden zorgen. Ernstige aanslagen als die op het World Trade Center in New York en recenter op Amerikaanse doelen in Afrika kleurden dit beeld in. Door de toegenomen beveiliging en de politieke ontwikkelingen in Europa in de afgelopen jaren is het directe gevaar dat Nederland geconfronteerd zal worden met terroristische aanslagen weliswaar afgenomen, maar de internationaal gevoelde bedreiging is niet minder geworden. De politieke belangstelling voor terrorisme blijft dan ook groot.

Nederland heeft zich op diverse terreinen gecommitteerd aan het leveren van een bijdrage aan de bestrijding van terrorisme. Dit gebeurt bijvoorbeeld in VN-verband, door steun te geven aan verdragen als het Terrorist Bombings-verdrag en een verdrag over het tegengaan van 'Terrorist Financing'. Internationale gremia als de G8 plaatsten terrorismebestrijding manifest op hun agenda. De dialogen van de EU met de geassocieerde landen en vooral met de Middellandse Zee-landen en de Verenigde Staten over terrorismebestrijding kregen meer inhoud. Met verdragen, politieke druk, uitwisseling van informatie en afspraken over internationale samenwerking wordt uiteindelijk beoogd de staten die mogelijk steun verlenen aan terrorisme in het gareel te krijgen, terroristen en hun logistiek aan te pakken en vredesprocessen in conflict-gebieden te ondersteunen.

Binnen de Europese Unie zelf is de afgelopen jaren de aandacht voor (praktische)

samenwerking bij terrorismebestrijding toegenomen. Tal van zorgpunten en voorstellen passeerden de revue, bijvoorbeeld op het terrein van wapenhandel, financiering van terrorisme, informatietechnologie, NBC-middelen, crisismanagement en nieuwe vormen van terrorisme. Een belangrijke activiteit bij dit contra-terrorismewerk blijft het halfjaarlijks samenstellen van een vertrouwelijk terrorisme-dreigingsdocument binnen de derde pijler van de Unie. Dit document wordt gebruikt bij de eerdergenoemde dialogen van de EU met andere landen over terrorismebestrijding. Tenslotte loopt er daarnaast nog een aantal concrete EU-projecten zoals het hulpprogramma terrorismebestrijding voor de Palestijnse Autoriteit.

De BVD speelt bij dit alles een actieve rol, niet alleen internationaal maar ook nationaal in interdepartementale afstemming. De EU-werkgroepen Terrorismen vormen daarbij de basis. In het afgelopen jaar is in dit kader van Nederlandse zijde een pleidooi gehouden om een openbare versie uit te brengen van het terrorisme-dreigingsdocument.

1.5 Proliferatie van massavernietigingswapens

De verspreiding van massavernietigingswapens (nucleair, biologisch en chemisch) en hun overbrengingsmiddelen (doorgaans ballistische raketten) blijft de internationale veiligheid bedreigen. Het streven van sommige staten naar een nucleaire, chemische of biologische wapencapaciteit moet vooral in een regionale context worden gezien. Niettemin kunnen deze ontwikkelingen op termijn gevolgen hebben voor de veiligheid van de Nederlandse staat en zijn bondgenoten.

Als algemene - en zorgwekkende - trend constateert de BVD dat meer risicolanden werken aan de opbouw van een eigen industrie en infrastructuur om zelfstandig grondstoffen en essentiële onderdelen voor massavernietigingswapens (MVW) en ballistische raketten te kunnen vervaardigen. Tevens is een tendens te bespeuren dat deze landen vaker onderling materialen en gegevens verhandelen. Tot slot is te zien dat bij verwerving steeds vaker gebruik wordt gemaakt van ingewikkelde omleidingsroutes, valse documenten en tussenpersonen of frontorganisaties.

Deze trends zijn ook in internationaal verband geconstateerd, onder meer tijdens de internationale bijeenkomsten over de diverse exportcontroleregimes (Missile Technology Control Regime, Nuclear Suppliers Group en Australia Group). Overigens kwam men tot de conclusie dat deze nieuwe trends het gevolg zijn van de successen die eerder op nationaal en internationaal niveau geboekt zijn in de strijd tegen de

proliferatie van MVW en hun overbrengingsmiddelen. Aanpassing van wetgeving, waakzaamheid van bedrijven, overheidsinstanties en inlichtingen- en veiligheidsdiensten en een goede uitwisseling van informatie maken het de zogenaamde proliferatielanden steeds moeilijker de gewenste materialen en kennis te bemachtigen.

Om te voorkomen dat meer landen de beschikking krijgen over massavernietigingswapens voert Nederland een actief non-proliferatiebeleid. In het regeerakkoord van 1998 is vastgelegd dat Nederland zich met kracht inzet voor een versterkt non-proliferatie regime. Het ministerie van Economische Zaken beschikt over een aantal mogelijkheden om te voorkomen dat exportproducten tegen de wil van de Nederlandse regering worden gebruikt voor de ontwikkeling van een MVW-capaciteit. Een punt van zorg blijft de ongewenste doorvoer via Nederlands grondgebied van strategische goederen. De BVD adviseert het ministerie van Economische Zaken bij de beleidsvorming op dit punt. De minister van Economische Zaken heeft in 1999 een wetsvoorstel ingediend dat het mogelijk moet maken om ongewenste doorvoer van militaire goederen via Nederlands grondgebied (bijvoorbeeld op Schiphol) te belemmeren. Aanvullende wetgeving op het gebied van doorvoer van dual-use goederen (goederen die zowel voor de productie van wapens als andere goederen kunnen worden gebruikt) is thans niet voorzien.

Andere punten van proliferatiezorg zijn de verwerving van technologische kennis ('transfer of intangible technology') en de elektronische overdracht (telefoon, fax of e-mail) van gegevens ('intangible transfer of technology') die geschikt zijn voor productie van massavernietigingswapens. In Europees verband is een eerste aanzet gegeven voor wetgeving tegen ongewenste vormen van elektronische overdracht van gegevens.

1.6 De kansen en bedreigingen van ICT

De informatie- en communicatietechnologie (ICT) heeft in de afgelopen jaren een hoge vlucht genomen. Vooral op het gebied van Internet en mobiele communicatie voltrekken de veranderingen zich in hoog tempo. Dit levert kansen en bedreigingen voor het werk van de BVD, met name op de terreinen informatie-inwinning en beveiligingsbevordering: twee van de drie kerntaken van de dienst.

Op het vlak van informatie-inwinning is het gerichte 'tappen' van telecommunicatie een belangrijk inlichtingen instrument voor de BVD. Dit behoeft voortdurende aanpassing door de toename van het gebruik en de mogelijkheden van tele-

communicatie. Veel aandacht is besteed aan het beheersbaar maken van de informatiestromen die nodig zijn om moderne telecommunicatie-voorzieningen te kunnen aftappen.

In de Telecommunicatiewet van 1998 is geregeld dat telecommunicatienetwerken en -diensten zodanig ingericht dienen te worden dat het netwerk of de dienst ook daadwerkelijk aftapbaar is. In 1999 is in interdepartementaal verband verder gewerkt aan de nadere uitwerking van de aftapbepalingen. Een groot deel van de aandacht is daarbij uitgegaan naar nieuwe diensten en mogelijkheden. Dit gebeurde in goed overleg met aanbieders en branchevertegenwoordigers.

De koppeling van systemen en netwerken met openbare netwerken brengt, samen met de gemakkelijke toegang tot Internet ook specifieke dreigingen met zich mee. Zo kunnen bepaalde dreigingen als anti-democratische stromingen, snel mondiale dimensies krijgen. Ook verstoringen van de orde binnen de ICT-infrastructuur kunnen grensoverschrijdend worden georganiseerd en uitgevoerd, zoals bleek uit recente 'aanvallen' op websites. Er is een situatie ontstaan, waarin (nationale) vitale systemen op elektronische wijze kunnen worden aangevallen en bedreigd vanaf elke denkbare plek ter wereld.

In deze nieuwe situatie wordt ook de beveiligingsbevorderende taak van de BVD op een nieuwe leest geschoeid. De ontwikkelingen op ICT-terrein hebben in het afgelopen jaar geleid tot herijking van het tot nu toe gevoerde beleid met betrekking tot de beveiliging van de vitale onderdelen van de Nederlandse samenleving. Daarbij stond het definiëren en identificeren van kritieke elementen in de 'vitale' informatie-infrastructuur centraal. In 1999 is in samenwerking met de energie-sector een aanvang gemaakt met het analyseren van de bedreigingen van die sector. Deze analyse zal leiden tot verhoogd inzicht in het actuele dreigingsniveau en zal als zodanig fungeren als pilot voor een uit te voeren onderzoek naar bedreigingen van andere vitale sectoren. Er is sprake van een verschuiving van het accent van fysieke beveiliging naar elektronische beveiliging.

Een samenleving die in toenemende mate wordt voortgestuwd door technologische ontwikkelingen en mogelijkheden dwingt de BVD tot een actieve heroriëntatie op de rol die van de dienst wordt verwacht. Daarbij is er alle aanleiding om meer dan tot nu toe aandacht te besteden aan kennisuitbreiding met betrekking tot de karakteristieke aspecten, de risico's en de dreigingen van de snelle ontwikkelingen op het terrein van ICT. De inzet van mensen en middelen op dit terrein zal opnieuw overwogen moeten worden.

1.7 Een nieuwe Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten

De Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (Wiv) vormt het algemeen wettelijk kader voor het optreden van de BVD en de MID. Voor het verrichten van veiligheids- onderzoeken geeft voorts de Wet veiligheidsonderzoeken een specifieke wettelijke regeling. De Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten zal worden vervangen door een nieuwe wet. In 1998 heeft de Tweede Kamer daartoe een voorstel ontvangen. De nieuwe Wiv geeft een uitvoerige regeling voor de werkzaamheden van de BVD en de MID, waarmee beoogd wordt te voldoen aan de eisen die het nationale en internationale recht hieraan stellen. Transparantie (kenbaarheid en voorzienbaarheid) alsmede controleerbaarheid zijn daarbij kernbegrippen.

In de nieuwe wet zullen voor diverse onderwerpen regelingen getroffen worden. Zo worden de (bijzondere) bevoegdheden van de diensten - zoals het observeren, het aftappen van telecommunicatie en het inzetten van agenten - uitputtend geregeld en wordt het daarbij te hanteren afwegingskader wettelijk vastgelegd. Daarnaast voorziet het wetsvoorstel in de verplichting om jaarlijks een openbaar jaarverslag uit te brengen. Daarin moet worden aangegeven op welke aandachtsgebieden de diensten zich richten. Het wetsvoorstel bevat voorts een regeling voor de kennisneming van eigen persoonsgegevens die door de diensten worden verwerkt en in de instelling van een onafhankelijke Commissie van Toezicht. Deze commissie, die achteraf toezicht zal uitoefenen op de rechtmatige uitvoering van de nieuwe Wiv en de Wet veiligheids- onderzoeken zal, net als dat bij de Nationale ombudsman het geval is, inzicht krijgen in alle gewenste gegevens. Via haar rapportages (een openbaar jaarverslag, de mogelijkheid van een geheim verslag aan de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer, en toezichtsrapportages) kan deze Commissie van Toezicht een belangrijke bijdrage leveren aan een inzichtelijke publieke en parlementaire controle.

Een van de onderdelen van het wetsvoorstel is de nieuwe inlichtingentaak van de BVD. Deze taak heeft betrekking op het verrichten van onderzoek naar andere landen. Bij de inwerkingtreding van de Wiv zal de naam van de BVD worden gewijzigd in Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD).

De parlementaire behandeling van het wetsvoorstel vordert gestaag. Op het uitgebreide verslag van de vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van de Tweede Kamer heeft de regering in september 1999 een uitvoerige reactie gegeven. Naar aanleiding van de vragen en opmerkingen van deze commissie heeft de regering tevens gemeend het wetsvoorstel op verschillende onderdelen te moeten wijzigen.

De voorgestelde wijzigingen zijn voor advies aan de Raad van State voorgelegd. Enkele markante wijzigingen van het wetsvoorstel die de regering heeft voorgesteld zijn de invoering van het begrip nationale veiligheid als het overkoepelende begrip waaronder de taakuitvoering van de diensten dient plaats te vinden, de invoering van een notificatieverplichting alsmede de mogelijkheid voor de beide kamers der Staten-Generaal om aan de Commissie van Toezicht te verzoeken een onderzoek in te stellen.

De uitvoerige reactie van de regering en de uitgebrachte nota van wijziging heeft de vaste kamercommissie doen besluiten een nader verslag uit te brengen.

2 Aantasting van grondrechten

De BVD levert een bijdrage aan de bescherming van de grondrechten van Nederlandse ingezetenen. De BVD doet in dat kader onderzoek naar extremistische politieke en religieuze groeperingen en stromingen. Waar vormen van politiek en religieus extremisme samengaan met gewelddadig optreden, behoort dit tot het aandachtsgebied Terrorisme en ander politiek geweld. Dit komt aan de orde in hoofdstuk 3. In het kader van de bescherming van grondrechten wordt ook informatie verzameld over de oneigenlijke bemoeienis van vreemde mogendheden met ons land.

2.1 Extreem rechts

Extreem rechts heeft zich niet kunnen revancheren voor de grote verkiezingsnederlagen van 1998. Bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten in maart deden de Centrum-Democraten (CD) mee in Zuid-Holland en Noord-Holland, terwijl in Utrecht het Nederlands Blok deelnam. Voor beide partijen was geen zetel weggelegd.

De CD trachtte overigens, evenals een nieuwe extreem-rechtse splintergroepering, de Nieuwe Nationale Partij (NNP), garen te spinnen bij de gebeurtenissen in het Friese Kollum (de moord op een jonge inwonster van Kollum en de nasleep ervan). Door te ageren tegen het Nederlandse asielbeleid wilden zowel CD als NNP hun gedachtegoed verbreiden, waarbij zij in Kollum trachtten in te spelen op het lokale verzet onder de bevolking tegen de vestiging van een asielzoekerscentrum.

De Nederlandse Volksunie (NVU) trad meer internationaal naar buiten. Zij heeft in 1999 regelmatig deelgenomen aan demonstraties en manifestaties van geestverwanten in België en Duitsland. Duitse neo-nazi's waren op hun beurt te gast bij een mars van de NVU in Valkenburg, waar de sterfdag van Rudolf Hess werd herdacht.

De organisatie Voorpost vestigde de aandacht op zich door het organiseren van activiteiten op terreinen waarop doorgaans (ultra) links actief is. Zo stelde zij de verdere implementatie van de Europese eenwording aan de kaak. Ook zette Voorpost vraagtekens bij het neoliberalisme en de rol van de rijke landen daarbij, met name van de Verenigde Staten. In een enkel geval was Voorpost gelijktijdig met 'links' actief, bijvoorbeeld bij McDonald's dat te maken kreeg met - overigens geweldloze - uitingen van ongenoegen door Voorpost-dierenactivisten.

Zoals gebruikelijk werden bijdragen geleverd over interetnische geweldsincidenten aan de Monitor Racisme en Extreem Rechts. Deze publicatie wordt jaarlijks, in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, door het Leidse Instituut voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek (LISWO) vervaardigd.

2.2 Politieke islam in Nederland

In deze paragraaf komen verschillende politiek-islamitische stromingen aan de orde die zich in Nederland manifesteren. Die stromingen vallen veelal samen met bepaalde bevolkingsgroepen. De aandacht van de BVD richt zich met name op fundamentalistische tendenzen die een belemmering kunnen vormen voor de integratie van deze groeperingen in Nederland.

2.2.1 Turken

De Turkse overheid heeft haar strijd verscherpt tegen islamitisch fundamentalistische groeperingen die in haar ogen de Turkse eenheidsstaat en het secularisme bedreigen. Dit heeft onder meer tot gevolg dat de grootste orthodox-islamitische oppositiepartij Fazilet op tal van manieren wordt belemmerd en tegengewerkt bij het ontplooiën van politieke activiteiten. Tegen sommige prominente Fazilet-politici zijn strafrechtelijke procedures in gang gezet.

Door de tegenwerking die Fazilet in Turkije ondervindt, krijgt de sterk met deze partij verbonden Milli Görüs-beweging in West-Europa - en met name haar hoofdkwartier de IGMG (Internationale Gemeinschaft Milli Görüs) in Keulen - een steeds belangrijkere rol bij het uitdragen van de politiek-islamitische opvattingen in Turkse kringen.

De Nederlandse tak van Milli Görüs werd vooral in beslag genomen door humanitaire tragedies. Het meest intens werd meegeleefd met de aardbeving in Turkije, maar ook de lotgevallen van moslims in Kosovo en Tsjetsjenië kregen veel aandacht. Voor het overige was sprake van een zekere bezinning op de eigen oriëntatie. Getracht werd een eerdere splitsing van de beweging in afzonderlijke afdelingen voor Noord- en Zuid-Nederland ongedaan te maken. Vooralsnog is het niet gelukt om de bestaande opdeling, die grotendeels ook samenvalt met twee ideologische stromingen, inhoudelijk op één lijn te brengen. Het behoudender zuiden werd verlamd door interne tegenstellingen. De meer vooruitstrevende - op integratie van moslims in de Nederlandse samenleving gerichte - koers in het noorden botste op afwijzende reacties van - vooral - enkele zeer orthodoxe imams.

2.2.2 Afghanistan

Met de stroom Afghaanse asielzoekers naar Nederland, die veelal via mensensmokkelaars ons land binnenkomt, worden ook politieke tegenstellingen ingevoerd. Hierbij gaat het met name om activiteiten van Taliban-aanhangers, die intimiderend zouden optreden binnen diverse asielcentra. Daarnaast bevinden zich onder de Afghaanse ballingen leiders van het vroegere communistische regime in Kaboel en aanhangers van door de Taliban verslagen islamitische krijgsheren. Justitie onderzoekt momenteel berichten dat zich onder de Afghanen die in ons land verblijven (naar schatting dertigduizend) ook personen bevinden die zich schuldig hebben gemaakt aan oorlogsmisdaden. Dit potentieel explosief mengsel van politieke tegenstellingen draagt het risico van gewelddadige uitbarstingen in zich en zal naar verwachting in de komende jaren extra aandacht van de Nederlandse overheid opeisen.

2.2.3 Tsjetsjenen

Het conflict in Tsjetsjenië en de omliggende republieken heeft, vooralsnog in bescheiden mate, invloed op delen van de Turkse gemeenschap en op de kleine Tsjetsjeense bevolkingsgroep in Nederland. Door de banden met het voormalige Turkse rijk, alsmede vanwege de soennitische achtergrond van de Tsjetsjeense opstandelingen, bestaat er onder Turken in Nederland sympathie voor de Tsjetsjeense zaak. Deze komt onder meer tot uiting in hulpacties van organisaties als Milli Görüs en Kaplan. Hoewel de Tsjetsjeense krijgsheer Basajev heeft opgeroepen tot mobilisatie van in Europa verblijvende strijders, is van werving en uitzending van vrijwilligers naar het front tot nu toe weinig gebleken. De berichtgeving over de oproep moet vooral worden gezien in de context van een breed Russisch diplomatiek offensief om de Tsjetsjeense opstandelingen internationaal te laten brandmerken als terroristen.

2.2.4 Irakezen

Vanaf 1991 is de Iraakse gemeenschap in Nederland sterk in omvang gegroeid. Inmiddels heeft het aantal Irakezen in Nederland zich gestabiliseerd op een aantal van veertigduizend tot vijftigduizend personen en wellicht meer. Onder hen bevindt zich een omvangrijke groep shīten die in afwijking van vele andere Irakezen in Nederland laag opgeleid zijn. Het proces van zelforganisatie van de Irakezen is nog in volle gang en laat zien dat zich met name onder de shīten groepen vormen die zeer orthodoxe, op sommige punten radicale islamitische opvattingen huldigen. Daarmee ontstaat het gevaar dat de in Irak bestaande tegenstellingen in de toekomst ook in Nederland aan de oppervlakte komen en tot spanningen binnen de Iraakse gemeenschap zullen leiden.

2.3 Bemoeienis van vreemde mogendheden

De oneigenlijke bemoeienis van vreemde mogendheden met ons land doet zich in verschillende varianten voor. Landen als Libië, Irak en Iran gebruiken hun inlichtingendiensten in hun streven controle uit te oefenen op hier verblijvende bevolkingsgroepen. De ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië hebben op geheel andere wijze hun weerslag op Nederland en de hier verblijvende Serven, Kosovaren en anderen. Landen als Rusland en China tenslotte beoefenen 'klassieke' vormen van spionage, gericht op het verkrijgen van informatie die economisch of militair van belang is.

2.3.1 Libië

Libië behoort tot de islamitische gidslanden die invloed trachten te verwerven binnen de islamitische gemeenschappen in Nederland. Het onderzoek naar de activiteiten van de World Islamic Call Society (WICS), de Libische religieuze zendingsorganisatie die naast religieuze ook inlichtingenactiviteiten verricht, heeft uitgewezen dat deze organisatie zich in Nederland vooral richt op de Marokkaanse gemeenschap. De zendingsorganisatie trachtte binnen het Nederlandse openbaar bestuur een netwerk te vormen, waarbij de Libische achtergrond verborgen werd gehouden. De voornaamste vertegenwoordiger van de WICS in Nederland wist zich als imam van een grote, voornamelijk door Marokkanen bezochte moskee een positie als woordvoerder van een deel van deze gemeenschap te verwerven. Daarbij werden de Libische belangen behartigd onder het mom van religieuze en maatschappelijke belangenbehartiging ten behoeve van de Marokkaanse gemeenschap. Betrokken politici en ambtenaren zijn op de hoogte gebracht van de dubbele agenda van deze WICS-vertegenwoordiger. De WICS-vertegenwoordiger trachtte zijn positie te versterken door het aanvragen van de Nederlandse nationaliteit. De BVD heeft het honoreren van deze aanvraag via een ambtsbericht afgeraden, waarop de aanvraag is afgewezen.

2.3.2 Irak

Na het einde van de Amerikaans-Britse operatie 'Desert Fox' heeft het bewind van Saddam Hoessein vrijwel het gehele jaar blootgestaan aan bombardementen op beperkte schaal. Ondanks de benarde situatie waarin het merendeel van de bevolking zich inmiddels bevindt, zijn er nog geen tekenen die duiden op een binnenlandse bundeling van krachten die tot een omverwerping van het regime kan leiden. De koers

en de intensiteit van Iraakse buitenlandse inlichtingenactiviteiten zal daardoor naar verwachting voorlopig niet veranderen.

De activiteiten van de Iraakse geheime diensten, in het bijzonder van de inlichtingendienst Mukhabarat, zijn gericht op het controleren van de plannen en de slagkracht van de georganiseerde Iraakse oppositie in het buitenland. Deze oppositie is overigens sterk verdeeld. Dat Saddam Hoessein en zijn inlichtingendienst er desondanks zeer beducht voor zijn, blijkt uit de begin 1999 ternauwernood vrijdelde samenzwering van de Mukhabarat om in Praag een aanslag te plegen op het radiostation Radio Free Europe, dat begonnen was met het verzorgen van uitzendingen voor het verzet in Irak.

Iraakse ingezetenen van ons land, die vrijwillig of onder druk een rol spelen bij Mukhabarat-verkenningen in verzetskringen werden ook in het afgelopen jaar vanuit Bagdad op onderzoek uitgestuurd. Ook zijn er aanwijzingen dat met hetzelfde doel enkele personen in de hoedanigheid van geheime medewerkers naar Nederland en - via ons land - naar andere landen zijn gezonden. De BVD onderzoekt deze gevallen zodat tegenmaatregelen kunnen worden genomen. In voorkomende gevallen wordt samengewerkt met buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

Op 24 juni 1999 meldde de Iraakse zaakgelastigde bij de politie in Den Haag dat op het terrein van de ambassade van Irak vermoedelijk een bom was aangetroffen. Onderzoek wees uit dat het ging om een pakket dat inderdaad een explosieve inhoud had die alleen door een kleine onvolkomenheid in de constructie niet tot ontploffing was gekomen. Het incident kreeg kortstondig aandacht in de Nederlandse en de Arabische pers. De herkomst van de bom is niet opgehelderd.

2.3.3 Iran

Het democratiseringsproces dat met het aantreden van president Khatami in gang gezet is, verloopt allesbehalve vlekkeloos. Illustratief zijn de pogingen om een restrictievere perswetgeving in te voeren (een restrictieve wet is in april 2000 aanvaard), het verschijningsverbod van dagbladen, het gewelddadig neerslaan van de daarop volgende studentenprotesten en de arrestatie van 13 Iraanse joden op verdenking van spionage. De Nederlandse regering heeft de situatie in Iran als zorgwekkend bestempeld. De hervormingsplannen van Khatami, die niet alleen de binnenlandse situatie wil wijzigen maar ook streeft naar normalisering van de betrekkingen met het Westen, geven echter tegelijk aanleiding tot optimisme.

De Iraanse autoriteiten treden nog altijd hard op tegen oppositionele groeperingen. Een belangrijke taak van de Iraanse inlichtingen- en veiligheidsdienst is het opsporen en registreren van oppositieleden in het buitenland, met name (ex-)aanhangers van de Mujahedin-e Khalq (MeK).

De aansturing van inlichtingenactiviteiten in Europese landen geschiedt veelal vanuit Iran zelf. In voorkomende gevallen wordt daarbij gebruik gemaakt van reizende medewerkers van de Iraanse inlichtingendienst. In Europa woonachtige personen krijgen opdracht activiteiten te ontplooiën die de Iraanse oppositiegroeperingen ter plekke rechtstreeks moeten schaden en destabiliseren. Een van de middelen daarbij is het publiceren van nadelige informatie over een bepaalde oppositiegroepering.

De uitslag van de Iraanse parlementsverkiezingen in februari 2000 (met een tweede ronde in mei 2000) kan leiden tot wijzigingen in de machtsverhoudingen in Iran en daarmee tot wijzigingen in het optreden van de Iraanse inlichtingendienst. De BVD volgt de ontwikkelingen nauwgezet en stemt zijn onderzoek naar de activiteiten van de inlichtingendienst daarop af.

2.3-4 Zuid-Slavische staten

Tijdens de Kosovo-crisis in het voorjaar van 1999 heeft de BVD zijn aandacht voor de Joegoslavische problematiek tijdelijk geïntensiveerd. Rekening moest worden gehouden met mogelijke dreigingen vanuit Servische of Albanese groeperingen in Nederland. Veel Serviërs reageerden aanvankelijk emotioneel op de gebeurtenissen in hun geboorteland en gaven daaraan uiting tijdens diverse demonstraties. Gaandeweg nam de actiebereidheid af. Slechts een kleine minderheid onder de Serviërs (vooral jongeren met criminele antecedenten) toonde zich bereid tot het gebruik van politiek geweld. Mede dankzij informatie van de BVD konden de Nederlandse autoriteiten in een aantal gevallen preventief optreden en werd escalatie voorkomen. Gewelddadige incidenten tussen in Nederland verblijvende Serviërs en Kosovaren hebben zich vrijwel niet voorgedaan.

Een gering aantal Kosovaren in Nederland heeft gehoor gegeven aan de oproep van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK om deel te nemen aan de gewapende strijd in Kosovo. Daarnaast wierven vertegenwoordigers van het UÇK fondsen in Nederland.

In de periode van de NAVO-acties tegen Joegoslavië informeerde de BVD met grote regelmaat de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de commissie

voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer, de ministeries van Algemene Zaken en Buitenlandse Zaken en wisselde de dienst informatie uit met de Militaire Inlichtingendienst. In verband met mogelijke grootschalige verstoringen van de openbare orde werden ook de landelijk officier van justitie, de burgemeester van Den Haag en de betrokken Regionale Inlichtingendiensten ingelicht. Mede op grond van advies van de BVD werden tijdelijk diverse aanvullende beveiligingsmaatregelen getroffen.

Evenals in voorgaande jaren is in 1999 een bijdrage geleverd aan de veiligheid van het Joegoslavië Tribunaal van de Verenigde Naties in Den Haag. De dreiging tegen het tribunaal bleef bestaan, mede als gevolg van de aanklacht tegen Slobodan Milosevic. Tussen het tribunaal en Kroatië bestonden spanningen over met name de eis tot uitlevering van Mladen Naletelic, bijgenaamd Tuta. Daadwerkelijke gevallen van terrorisme deden zich niet voor. Wel waren er problemen met de beveiliging van gevoelige informatie. De BVD heeft het tribunaal adviezen verstrekt ter verbetering van deze situatie. Tevens zijn op verzoek van het tribunaal veiligheidsonderzoeken ingesteld naar nieuw geworven Nederlands personeel.

De politieke situatie in Kroatië zal naar verwachting sterk wijzigen als gevolg van de verkiezingsresultaten in het begin van dat jaar. Mogelijk zullen de veiligheidsrisico's vanuit dat land in omvang afnemen en zullen de Kroatische inlichtingen- en veiligheidsdiensten beter geïntegreerd raken in internationale structuren. Ten aanzien van de veiligheidssituatie in Servië zijn de vooruitzichten somber. Dit land heeft zich geïsoleerd van de internationale gemeenschap en vormt een bedreiging voor de stabiliteit in Zuidoost-Europa. Zolang er geen democratische regering is in Servië, blijven veiligheidsrisico's bestaan.

2.3.5 Rusland

In Rusland hebben zich ontwikkelingen voorgedaan die de positie van de Russische inlichtingen- en veiligheidsdiensten hebben versterkt. Zo zijn drie achtereenvolgende premiers - respectievelijk Primakov, Stepashin en Poetin (de huidige president) - allen hoofd van een inlichtingen- of veiligheidsdienst geweest. Vele (ex-)inlichtingen-officieren zijn op belangrijke functies binnen de Russische overheid benoemd. Voor de federale veiligheidsdienst FSB zijn de bevoegdheden in 1999 op een aantal terreinen verruimd. In januari 2000 heeft waarnemend president Poetin het herziene Nationale Veiligheidsconcept aangenomen. Dit document weerspiegelt in vergelijking met het Nationale Veiligheidsconcept uit 1997 een koele houding van Rusland ten opzichte van

het Westen. In het Nationaal Veiligheidsconcept staat het belang van Rusland als grootmacht in een ‘multipolaire’ wereld centraal. Dit in tegenstelling tot een door het Westen, met name de VS, gedomineerde ‘monopolaire’ wereld. Belangrijke dreigingen worden gezien in de uitbreiding van de NAVO, (internationaal) terrorisme, criminaliteit en ‘information warfare’. Het gebruik van (contra-)inlichtingenactiviteiten wordt in het Nationaal Veiligheidsconcept met name genoemd voor het tijdig onderkennen van bedreigingen voor de nationale veiligheid en voor het identificeren van de bronnen van deze bedreigingen.

Gezien deze ontwikkelingen in Rusland is de verwachting dat de activiteiten van Russische inlichtingen- en veiligheidsdiensten in Nederland op ten minste hetzelfde niveau als voorheen blijven.

In Nederland zijn aan de Russische ambassade in Den Haag en de handelsvertegenwoordiging in Amsterdam vertegenwoordigers geplaatst van de Russische buitenlandse inlichtingendienst SVR en van de militaire inlichtingendienst GRU. Het aantal medewerkers van beide diensten in Nederland is al jaren vrij constant.

De (voor)publicatie van het boek ‘The Mitrokhin archive’² van de auteurs Christopher Andrew en Vasily Mitrokhin heeft in 1999 tot de nodige publiciteit geleid in Westerse landen vanwege de publieke bekendmaking van een aantal feiten, zoals namen van voormalige KGB-agenten. De BVD is door de Britse autoriteiten sinds 1995 geïnformeerd over Nederlandse aspecten in het door Mitrokhin meegenomen KGB-materiaal. Het bleek informatie te bevatten over enkele tientallen personen in Nederland met wie de KGB contact had of wilde hebben. Soms werden deze met naam en toenaam vermeld. In andere gevallen alleen met een codenaam. Veelal betrof het personen wier KGB-connectie bij de BVD bekend was. Waar mogelijk is de bij de BVD beschikbare informatie over de in het Mitrokhin archief genoemde KGB-operaties aan de Britse autoriteiten verstrekt. Andrew heeft in een interview aangekondigd, mits het financieel haalbaar is, een Nederlandse editie te willen uitgeven. Hij is van plan hierin nader in te gaan op KGB-inlichtingenactiviteiten in Nederland en België die nog niet in de Engelstalige versie zijn opgenomen.

2.3.6 China

Volgens berichten van buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten maakt de Volksrepubliek China (VRC) ter bevordering van haar strategische politieke en

²) KGB-archieven gebaseerd op overgeschreven documenten door de KGB-archivaris Vasily Mitrokhin uit de periode 1918 tot 1985

economische belangen op ruime schaal gebruik van geheime inlichtingenmiddelen en dito beïnvloedingsmethodieken. Daarvan is vooral sprake in landen waar de VRC kan bogen op een diplomatieke, commerciële en migrantenpresentie van enige betekenis. Voorjaar 1999 waren er onthullingen over jarenlange Chinese inspanningen om geavanceerde militaire technologie te verwerven uit onderzoekscentra in de VS, zoals Los Alamos. Ook in ons land, waar de VRC ruim vertegenwoordigd is en waar de diplomatieke en handelsrelaties met Beijing zich perspectiefrijk ontwikkelen, moet rekening gehouden worden met Chinese pogingen om op een heimelijke manier invloed uit te oefenen en zich meester te maken van niet vrij toegankelijke kennis en materialen. Mede op grond van signalen uit het buitenland is in 1999 een oriënterend onderzoek uitgevoerd naar heimelijke Chinese activiteiten in Nederland. De bevindingen geven aanleiding het onderzoek voort te zetten.

3 Terrorisme en ander politiek geweld

De BVD werkt op het vlak van de terrorismebestrijding nauw samen met de collegadiensten binnen de Europese Unie. In dit hoofdstuk komt het in EU-verband opgestelde halfjaarlijkse 'terrorisme-dreigingsdocument' als eerste aan de orde. Vervolgens wordt aandacht besteed aan verschillende radicale islamitische organisaties die politiek geweld als middel hanteren om hun doelstellingen te bereiken. Daarna komen nationalistische groeperingen aan bod, voorzover deze voor Nederland relevant zijn, en wordt ingegaan op de ontwikkelingen binnen het politiek (gewelddadige) activisme in Nederland.

3.1 Terrorismedreiging in de Europese Unie

De werkgroep Terrorisme van de Europese Unie heeft, zoals gebruikelijk, in voor- en najaar het terrorisme-dreigingsdocument vervaardigd. Daaruit blijkt dat in 1999 kon worden gesproken van een wisselend dreigingsniveau in Europa. Met name de activiteiten van de NAVO in voormalig Joegoslavië waren in mei en juni aanleiding voor terroristische incidenten. Deze kwamen in Italië en Griekenland voor rekening van anti-imperialistische groeperingen. Zo verklaarden de Italiaanse Rode Brigades zich verantwoordelijk voor de moord op Massimo d'Antona, een voormalige staatssecretaris. In de claimbrief legden zij een relatie met genoemde oorlogshandelingen. Op hun beurt pleegden de bekende Griekse groeperingen 17N (Revolutionaire Organisatie 17 november), ELA (Revolutionaire Volksstrijd) en de Revolutionaire Cellen - als protest tegen het NAVO-ingrijpen - een reeks aanslagen tegen Amerikaanse, Britse en Duitse maar ook Nederlandse objecten. Zo werd onder meer een explosief onder de auto van een Nederlandse diplomaat geplaatst. De aanslagen leidden alleen tot materiële schade.

Ook de dreiging van separatistische groeperingen liet in 1999 een wisselend beeld zien. In Noord-Ierland werd een overeenkomst gesloten tussen de republikeinse en de loyalistische partijen inzake de ontwapening van de verschillende paramilitaire groeperingen en de toelating van IRA's politieke vleugel Sinn Féin tot de regering. Daarmee lijkt een hervatting van het geweld voorkomen. Het is echter nog onduidelijk wat de dissidenten zullen doen. Met name de toeloop van nieuwe leden, onder wie IRA-veteranen, naar de Real IRA baart zorgen. Maar ook loyalistische splintergroeperingen vormen een permanente bedreiging van de openbare orde en veiligheid in Noord-Ierland.

De Baskische ETA hield zich tot ver in de herfst aan het zelf uitgeroepen staakt-het-vuren. Omdat de ETA zich echter onheus bejegend voelde bij de vredesonderhandelingen met de Spaanse regering, beëindigde deze eind november - tot grote woede van de overgrote meerderheid van de Baskische bevolking - de wapenstilstand. Aan de vooravond van Kerstmis 1999 werden bij toeval twee bestelbussen vol explosieven onderschept, waarmee zeer waarschijnlijk nieuwe aanslagen nog bijtijds konden worden voorkomen. Kort na de jaarwisseling ontploften in Spanje echter toch weer de eerste ETA-bommen.

Daarentegen vonden in Corsica meer vreedzame ontwikkelingen plaats. Daar hebben steeds meer separatisten zich verenigd en gekozen voor onderhandelingen met de Franse autoriteiten. Slechts één kleine groep, Armata Corsa (Corsicaans Leger) heeft zich tot dusverre onthouden van deelname aan het initiatief.

In 1999 was in de verschillende EU-staten in vergelijking met vorige jaren sprake van verminderde dreiging van de kant van (sympathisanten) van de verschillende radicale fundamentalistische moslinggroeperingen. Deze vermindering kan niet los worden gezien van de verandering van de situatie in de diverse thuislanden waar terroristische organisaties door repressie zeer verzwakt zijn of hebben gekozen voor onderhandelingen met de autoriteiten om zo een politieke oplossing te vinden. Echter, het sinds enige tijd aanzienlijk aan invloed winnende 'jihadisme' - de internationalisering van de strijd tegen het 'rijk van het kwaad' - heeft ook in Nederland aanhang. Dit noopt tot waakzaamheid aangezien individuen, ook hier te lande, bereid en in staat moeten worden geacht om (onder de paraplu van jihadisme uitgevoerde) gewelddaden elders in de wereld in woord, maar ook in daad te ondersteunen.

De in het vorige jaarverslag geuite veronderstelling dat Europa zou worden gevrijwaard van activiteiten van religieuze en/of apocalyptische groeperingen werd bewaarheid. Ook rond de millenniumwisseling deden zich geen problemen voor. Toch moeten inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de diverse EU-lidstaten een vinger aan de pols houden aangezien - ook internationaal - gewezen wordt op mogelijk intern of extern gericht geweld van groeperingen, die gedurende heel 2000 actief kunnen worden. Zo hebben bijvoorbeeld enkele Japanse sekten voet aan de grond gekregen in West-Europa, waaronder de sekte Aum Shinri Kyo, bekend van de aanslag met zenuwgas op de metro van Tokio in 1995.

Het mag duidelijk zijn dat - mede vanwege de hierboven genoemde categorie - de BVD in nauwe samenwerking met collega-diensten onderzoek blijft verrichten naar het eventuele gebruik van chemische, biologische en nucleaire wapens.

3.2 Radicale islamitische organisaties

In Nederland komen vertakkingen voor van verschillende gewelddadige islamitische organisaties, veelal afkomstig uit landen in het Midden-Oosten. In de onderstaande paragrafen worden de bevindingen van de BVD over deze organisaties weergegeven.

3.2.1 GIA

Het jaar 1999 stond in Algerije in het teken van de nationale verzoening. In het referendum van september verleende de Algerijnse bevolking haar instemming aan het 'concorde civil' van de in april aangetreden nieuwe Algerijnse president Bouteflika. Op basis van de bepalingen van deze tijdelijke verzoeningswet gaf het merendeel van het Armée Islamique du Salut (AIS), de gewapende tak van de verboden politieke partij Front Islamique du Salut (FIS), zich aan de autoriteiten over. Met het aflopen van de geldigheidstermijn van het concorde civil op 13 januari 2000 diende het uit enkele duizenden stijders bestaande AIS te zijn ontmanteld. Daarmee kreeg het reeds in oktober 1997 door het AIS afgekondigde staakt-het-vuren zijn voltooiing.

De politieke ontwikkelingen in Algerije leidden tot een afname van het terroristische geweld in dit land. Desondanks waren er nog vele slachtoffers onder de burgerbevolking te betreuren. De Groupe Islamique Armé (GIA) wordt onverminderd voor deze voortgaande gewelddadigheden verantwoordelijk gehouden. Hoewel ook enkele honderden GIA-strijders hun wapens hebben neergelegd, volharden de GIA en zijn splintergroeperingen in hun afwijzing van een dialoog met de regering. Op grond hiervan mag worden verwacht dat het GIA-geweld in Algerije ook in 2000 zal voortduren.

De in Europa actieve netwerken van de GIA werden in de afgelopen jaren grotendeels ontmanteld. In 1999 was ook het draagvlak van deze terroristische groepering gedeels verdwenen. In juni werden evenwel uit naam van de GIA twee communiqués uitgegeven. Eén daarvan bevatte een rechtstreekse bedreiging aan het adres van België, bedoeld om de vrijlating van gevangenen GIA-leden te bewerkstelligen. Deze ontwikkeling was aanleiding het reeds in Europees samenwerkingsverband lopende onderzoek naar in Europa resterende GIA-cellen te intensiveren. De BVD was daarbij extra alert vanwege signalen van betrokkenheid uit Nederland bij de voorbereiding of uitvoer van terroristische acties in België. Een dergelijke betrokkenheid werd evenwel niet vastgesteld.

3.2.2 Egyptische politiek-islamitische groeperingen

Op 27 maart 1999 kondigde de Egyptische Al Jama'a al Islamiyya (AJAI) een staakt-het-vuren af in haar strijd tegen de Egyptische staat. Van een toenadering tussen de Egyptische overheid en de AJAI is vooralsnog echter geen sprake. De officiële leider van de AJAI, Omar Abder Rahman zit een gevangenisstraf in de VS uit wegens zijn betrokkenheid bij de aanslag op het World Trade Center in New York in 1993. Hij heeft verklaard vooralsnog tegenstander te zijn van deelname door de AJAI aan het politieke besluitvormingsproces in Egypte. De Egyptische overheid op haar beurt ziet geen reden tot politieke concessies, onder meer omdat zij momenteel redelijk succesvol is in haar strijd tegen gewelddadige politiek-islamitische groeperingen. Binnen de AJAI wordt de besluitvorming bemoeilijkt doordat veel leden van de organisatie zich in Egyptische gevangenissen bevinden. Tevens is sprake van een interne richtingenstrijd. Enkele vooraanstaande leden betwisten de doelmatigheid van het staakt-het-vuren en spelen met de gedachte om weer gewelddadige middelen te gebruiken.

De Egyptische Islamitische Jihad (EIJ) distantieerde zich van het staakt-het-vuren van de AJAI en heeft verklaard de gewelddadige strijd te zullen continueren. Voor zover bekend is Ayman Al Zawahiri halverwege 1999 afgetreden als leider van de EIJ. Welke gevolgen dit heeft voor de organisatie is nog niet duidelijk.

3.2.3 Kaplan

De radicaal-islamitische Kaplan-beweging, die haar hoofdkwartier in Keulen heeft en in Nederland slechts enkele kleine kernen, is door interne tegenstellingen verder in verval geraakt. De arrestatie van haar leider en de beschuldigingen van criminele activiteiten zijn hier eveneens debet aan. De arrestatie van de radicale islamiet Metin Kaplan door de Duitse autoriteiten in het voorjaar van 1999 heeft in Nederland, afgezien van enkele protestacties, nauwelijks tot beroering geleid. Het lijkt erop dat de intensivering van het Turkse overheidsoptreden tegen in Turkije verblijvende islamitische fundamentalisten, zoals Hezbollah, aan de Kaplan-beweging voorbijgaat. Het feit dat de leden van de beweging grotendeels buiten Turkije verblijven, zal daar in belangrijke mate toe bijdragen. Voorts lijkt de beweging over de hele linie aan aantrekkingskracht te verliezen, doordat persoonlijke belangen van de leiders vaak boven het door de beweging nagestreefde ideaal worden gesteld.

3.2.4 De Libanese Hizballah en de Palestijnse Hamas

De bedreiging voor Nederland van de Libanese Hizballah en de Palestijnse Hamas is reeds verscheidene jaren gering. Wel trachten verschillende Libanese en Palestijnse organisaties, waaronder de Hizballah, Hamas en de Palestijnse Islamitische Jihad, op gewelddadige wijze het vredesproces in het Midden-Oosten te verstoren. Er zijn aanwijzingen dat Iran aan deze gewelddadige activiteiten ondersteuning verleent.

3.2.5 Usama Ben Laden

In 1999 vonden in ons land geen terroristische voorbereidingshandelingen of aanslagen op Nederlandse of andere Westerse doelen plaats, die konden worden herleid tot Usama Ben Laden of diens Al Qaeda organisatie. Wel zijn zij internationaal in verband gebracht met enkele verijdelde pogingen om aanslagen te plegen op Westerse doelen elders. Zo werd een groep van twaalf moslims op 10 december 1999 in Jordanië gearresteerd, die ervan verdacht werd terroristische aanslagen op Westerse en Israëlische doelen tijdens en na de eeuwwisseling voor te bereiden. Het feit dat personen of groepen die gewelddadige activiteiten ontplooiën of voorbereiden in contact staan met leden van het uitgebreide netwerk van Usama Ben Laden, hoeft overigens nog niet te betekenen dat dit netwerk ook daadwerkelijk betrokken is bij de organisatie van die gewelddadige activiteiten.

De bewegingsvrijheid van Usama Ben Laden lijkt te zijn afgenomen. Toch dient hij nog steeds als een aanzienlijk gevaar voor de internationale rechtsorde te worden aangemerkt. In 1999 manifesteerde dit gevaar zich niet alleen in een (mogelijke) betrokkenheid bij de voorbereiding van terroristische aanslagen op Westerse doelen, maar nog meer in de betrokkenheid bij politiek-religieuze conflicten in de wijde regio, zoals in Tsjetsjenië en Kashmir.

3.2.6 Afghanistan-veteranen

Sinds het begin van de jaren negentig hebben zich in West-Europa verscheidene Afghanistan-veteranen gevestigd. Afghanistan-veteranen zijn Mujahedien (islamitische strijders) die tussen 1979 en 1992 betrokken zijn geweest bij de gewapende strijd in Afghanistan. Zij zijn veelal niet afkomstig uit Afghanistan zelf. Vrijwel zonder uitzondering hangen zij een zeer orthodox politiek-religieus gedachtegoed aan. Sommige Afghanistan-veteranen in West-Europa ondersteunen heimelijk de strijd van gewelddadige politiek-islamitische groeperingen in het buitenland, of zijn bereid daaraan deel te nemen.

De eerste jaren van hun verblijf in West-Europa bevonden de Afghanistan-veteranen zich duidelijk in een maatschappelijk isolement. Langzaamaan zijn zij zich echter nadrukkelijker gaan manifesteren in de West-Europese samenlevingen. Door gebruik te maken van moderne communicatiemiddelen is hun onderlinge contact geïntensiveerd. Deze ontwikkelingen hebben zich ook voorgedaan rond de Afghanistan-veteranen die in Nederland verblijven. Hun aantal is vrij klein en is in 1999 niet wezenlijk toegenomen. Toch weten zij de laatste jaren enige invloed uit te oefenen op het islamitische maatschappelijk middenveld in Nederland, vooral door bijdragen te leveren aan de activiteiten van enkele buitenlandse islamitische organisaties. Dit gebeurt onder meer door fondswerving, recruterende en ideologische ondersteuning. Vooral nog betekent deze ontwikkeling voor de Nederlandse samenleving geen toename in de geweldsdreiging. Wel lijken hun activiteiten van invloed te zijn op de mate waarin moslims in Nederland hun betrokkenheid tonen bij politiek-religieuze conflicten in het buitenland.

3.3 Revolutionaire Volksbevrijdingspartij-Front (DHKP-C)

Al geruime tijd wordt de Turks linkse gewelddadige groepering DHKP-C geconfronteerd met een sterk teruglopend aantal aanhangers. De politieke activiteiten van de organisatie zijn de afgelopen drie jaren reeds aanzienlijk afgenomen en het voortbestaan lijkt in het geding. Naast het probleem van de tanende achterban heeft de organisatie in 1999 een gevoelige klap gekregen door een reeks arrestaties van leidinggevende personen in het buitenland. Met name criminele activiteiten vormden de aanleiding voor deze aanhoudingen. Het beeld dat de BVD de laatste jaren heeft van de DHKP-C in Nederland als een verzwakte organisatie is hierdoor versterkt. Het is echter denkbaar dat de recente arrestaties een ontwrichtende werking hebben op delen van de groepering in andere landen van Europa. Mede door het internationale en onvoorspelbare karakter van de DHKP-C is aandacht voor deze groepering nog immer noodzakelijk.

3.4 Koerdische Arbeiderspartij (PKK)

Voor de Koerdische Arbeiderspartij PKK stond 1999 in het teken van de verwikkelingen rond haar leider, Abdullah Öcalan. Hij werd in februari gearresteerd en gevangen genomen door Turkije en in juni ter dood veroordeeld wegens hoogverraad en separatisme. Inmiddels lijkt de kans dat Öcalan daadwerkelijk ter dood zal worden gebracht zeer gering. Een definitief besluit hierover zal het Turkse parlement pas

nemen nadat het Europese Hof voor de Mensenrechten in deze zaak uitspraak heeft gedaan; een kwestie die nog twee jaar zou kunnen duren.

Na het bekend worden van de arrestatie van Öcalan in februari 1999 hebben PKK-sympathisanten in heel Europa op veelal emotionele wijze gereageerd. In Nederland is in de nacht van 15 op 16 februari de residentie van de Griekse ambassade in Den Haag bezet. Elders in de stad hebben zich ongeregelde heden voorgedaan waarbij Koerdische demonstranten vernielingen hebben aangericht. In de periode hierna hebben PKK-aanhangers op vreedzame wijze uiting gegeven aan grote betrokkenheid bij het lot van hun politieke leider.

Tegelijkertijd leidde deze sfeer van triomfalisme in eerste instantie tot de vrees dat zich gedurende de procesgang confrontaties tussen Turken en Koerden in Nederland zouden voordoen. Deze vrees bleek echter ongegrond. De Turkse gemeenschap heeft zich gedurende de ontwikkelingen rond de PKK-leider beheerst opgesteld en provocaties vermeden.

Meer dan ooit heeft de Koerdische Arbeiderspartij dit jaar onder aanvoering van Öcalan de nadruk gelegd op haar politieke activiteiten. PKK-leider Öcalan heeft zijn partij in augustus 1999 vanuit gevangenschap openlijk een significante koerswijziging opgelegd met de bedoeling een einde te maken aan de gewapende strijd tussen de PKK-guerrilla en de eenheden van het Turkse leger. Daarmee is een al eerder ingezette koers doorgezet. Het merendeel van de organisatie lijkt gehoor te geven aan deze oproep op basis van loyaliteit aan Öcalan en vertrouwen in zijn partijbeleid. Of de PKK er in de toekomst in slaagt zich tot een puur politieke beweging te ontwikkelen, is echter van meer factoren afhankelijk.

In Amsterdam vond op 24 mei 1999 de oprichtingsvergadering van het Koerdisch Nationaal Congres plaats. Dit overkoepelende overlegorgaan bestaat uit vertegenwoordigers van ongeveer vijftien Koerdische partijen uit Turkije, Iran en Irak en streeft naar een federale oplossing van de Koerdische kwestie. Bij de voorbereidingen tot oprichting van het Koerdisch Nationaal Congres heeft de PKK het voortouw genomen. Gezien de ontwikkelingen rondom PKK-leider Öcalan gedurende die periode is de BVD extra alert geweest ten aanzien van Koerdische of Turkse activiteiten. Bovengenoemde oprichtingsvergadering vormde geen risico voor de openbare orde en veiligheid en is rustig verlopen. Overigens is kort na het in leven roepen van het Koerdisch Nationaal Congres het Koerdisch Parlement in Ballingschap, dat in 1995 in Nederland werd opgericht, opgeheven.

Een andere gebeurtenis die binnen het Turks-Koerdische aandachtsveld in het oog sprong, was de komst van PKK-topman Murat Karayilan naar Nederland. In november 1999 vroeg Karayilan, die lid is van het hoogste bestuursorgaan binnen de organisatie, politiek asiel aan in ons land. Doel van zijn verblijf zou zijn het uitdragen in Europa van de partijkoers zoals gedecreteerd door Öcalan. Zijn verblijf alhier heeft niet geleid tot onrust binnen de Turkse gemeenschap en de verwachting is dat zijn aanwezigheid geen specifieke risico's voor Nederland met zich meebrengt.

In het algemeen steunt de PKK-aanhang alhier, net als in de rest van Europa, de geweldloze politieke lijn. De BVD beschikt niet over aanwijzingen dat personen die zich weigeren te conformeren aan deze nieuwe koers op ontoelaatbare wijze door de organisatie op andere gedachten worden gebracht. De dreiging die in de toekomst van de PKK zou kunnen uitgaan, bestaat uit het teruggrijpen op gewelddadige strijdmiddelen. Bijvoorbeeld als reactie op het mogelijk alsnog ten uitvoer brengen van de doodstraf voor Öcalan. Eventuele toekomstige afsplitsingen binnen de organisatie, die ongecontroleerd geweld aanwenden om hun onvrede met het partijbeleid kracht bij te zetten, kunnen eveneens een smet werpen op de huidige, vreedzame ontwikkelingen. Vooralsnog zijn er geen aanwijzingen dat dergelijke scenario's bewaarheid worden.

3.5 Turks extreem-nationalisme

Naar het zich laat aanzien zet de trend zich door dat zich minder confrontaties voordoen tussen Koerden en extreem-nationalistische aanhangers van de Turkse republiek. Ook in 1999 hebben zich geen grote botsingen voorgedaan tussen aanhangers van beide bevolkingsgroepen in Nederland.

De nationalistische groepering Turkse Federatie Nederland (TFN, bekend onder de naam Grijze Wolven) blijft vatbaar voor directieven uit Turkije. De sterke gerichtheid op Turkije zou op termijn kunnen leiden tot een versterkt isolement van dat deel van de Turkse gemeenschap dat zich wil blijven richten op het vaderland en minder geïnteresseerd is in integratie en participatie in de Nederlandse samenleving.

3.6 Mujahedin-e Khalq

De Mujahedin-e Khalq (MeK) is de belangrijkste Iraanse oppositiegroepering met een vertegenwoordiging in Nederland. In Iran blijft de MeK op gewelddadige wijze ageren tegen het regime. In het westen beperken de activiteiten van de MeK zich tot het

organiseren van demonstraties en het anderszins mondeling of schriftelijk om aandacht vragen voor de ‘misstanden van het mullah-regime’.

Wetsovertredingen door de MeK zijn in 1999 niet gesignaleerd. Wel zamelden aan de MeK gelieerde stichtingen op een vaak zeer vasthoudende en overrompelende manier geld in.

3.7 Noord-Ierse terreurorganisaties

De ‘gevestigde’ terreurorganisaties van zowel republikeinse (Provisional IRA) als loyalistische zijde (Ulster Volunteer Force, Ulster Freedom Fighters) hielden zich aan het Vredesakkoord van Goede Vrijdag 1998. Toch waren brandstichtingen en bom-aanslagen ook in 1999 schering en inslag. Met name loyalistische splinter-groeperingen maakten zich hieraan schuldig. Eén van deze groepen, Red Hand Defenders genaamd, claimde de moordaanslag op de republikeinse advocate Rosemary Nelson. Ook willekeurige katholieken vonden door toedoen van deze groepering en van de Orange Volunteers de dood. Beide organisaties pleegden alleen al in 1999 meer dan honderd aanslagen met zogenaamde pijpbommen.

In juli werd bekend dat aan de andere kant van het politiek-religieuze spectrum de Real IRA zich met een deel van de Continuity IRA en enkele radicale dissidenten van de Irish National Liberation Army (INLA) had verenigd in de gelegenheidscoalitie True IRA (Oglaigh na h'Eireann). Gevreesd moet worden dat deze samenballing van jeugdig elan van nieuwe leden en de expertise van IRA-dissidenten in de toekomst kan leiden tot hervatting van het geweld in Noord-Ierland en het Britse vasteland. Mocht het onverhoopt komen tot aanslagen van republikeinse splintergroeperingen dan zullen de loyalistische tegenstanders deze ongetwijfeld beantwoorden.

Omdat de mogelijkheid van het bestoken van Britse doelen op het Europese continent niet kan worden uitgesloten, blijven de geldende beveiligingsmaatregelen ook in Nederland van kracht.

3.8 Politiek (gewelddadig) activisme

De BVD doet onderzoek naar politiek activisme waar dit gewelddadige vormen aanneemt of waar dit aanzienlijke economische schade tot gevolg kan hebben.

Gewelddadige activiteiten uit eerdere jaren van radicale milieugroeperingen als het Earth Liberation Front (ELF) hebben in 1999 plaats gemaakt voor een aanzienlijke reeks brandstichtingen door dierenactivisten. Met name bedrijven die zich bezighouden met de verwerking en het transport van pluimvee ondervonden grote economische schade. Ook een slachterij en een toeleveringsbedrijf voor nertsenfarms werden het doelwit van dierenactivisten. Bij het opeisen van de brandstichtingen werd veelal een gelegenheidsnaam gekoppeld aan de doelstellingen van het Animal Liberation Front (ALF) of het Dierenbevrijdingsfront (DBF). Dierenactivisten waren tevens verantwoordelijk voor het op grote schaal 'bevrijden' van nertsen. Daarnaast werd op diverse manieren geageerd tegen de behandeling van proefdieren.

Ook andere vormen van activisme trokken in 1999 de aandacht. Er was sprake van verzet tegen de uitvoering van infrastructurele werken, waarbij met name de - weliswaar geweldloze, maar economisch schadelijke - activiteiten van Groen Front tegen de aanleg van de Betuwelijn moeten worden genoemd. Vanuit enkele deels gebarricadeerde en ondertunnelde onderkomens in de Betuwe werden enkele bezettingsacties van toekomstige bouwlocaties uitgevoerd. Deze activiteiten waren aanleiding voor de oprichting van het CICI, het Centraal Punt Informatie en Coördinatie Grote Infrastructurele Projecten, een samenwerkingsverband van verschillende politieregio's. De BVD is door middel van een liaison bij de activiteiten van het CICI betrokken om daarmee één van de in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten neergelegde taken, het uitwisselen van relevante gegevens, mogelijk te maken.

Acties van antimilitaristen waren met name gericht tegen vliegbasis Volkel. Men beperkte zich hierbij tot in principe geweldloze acties als 'burgerinspecties' en bezettingen. Slechts bij één gelegenheid was sprake van een gewelddadige actie. Eind november werd door onbekende, zich Onkruit noemende, activisten op Volkel ingebroken in het Amerikaanse communicatiecomplex, waarbij zes computers werden vernield en documenten werden onttrokken. Het is echter prematuur hieruit te concluderen dat het antimilitarisme, zoals dat in de jaren zeventig en tachtig door de groepering Onkruit werd gepraktiseerd, weer terug is. Andere actieterrains als de Europese eenwording en het asielbeleid hadden ook in 1999, zij het marginaal, de aandacht van activisten maar hiertegen werd hoofdzakelijk op meer ludieke wijze geageerd.

4 Georganiseerde criminaliteit

De rol van de BVD met betrekking tot de georganiseerde criminaliteit bestaat uit onderzoek naar mogelijke aantasting van de integriteit van de openbare sector.

In andere hoofdstukken komt het onderwerp criminaliteit bij verschillende aandachtsgebieden eveneens aan de orde, zoals in hoofdstuk 5 waar het gaat om wapenhandel en hoofdstuk 6 bij het onderwerp illegale migratie.

Sinds 1996 wordt onderzoek verricht naar veronderstelde gevallen van offensieve contra-strategieën. Hierbij gaat het om activiteiten die criminele organisaties ontplooiën teneinde de eigen criminele activiteiten af te schermen door middel van obstructie van het proces van opsporing en vervolging. Alle in 1999 lopende onderzoeken zijn afgerond en worden thans geëvalueerd. Mede op basis daarvan zal bepaald worden welke aspecten van de interactie tussen of verwevenheid van de onderwereld en de bovenwereld de eerstkomende tijd de aandacht verdienen van de BVD.

De BVD verleent medewerking aan de Unit Synthetische Drugs (USD), die in september 1997 is opgericht en is belast met de landelijke coördinatie en analyse inzake de bestrijding van de handel in en productie van synthetische drugs. De USD wordt aangestuurd door Justitie. Aan de USD nemen deel de politie, CRI, ECD, FIOD/douane-recherche, Rijksverkeersinspectie en de Koninklijke Marechaussee.

De BVD verleent medewerking vanuit de eigen taakstelling en vervult een faciliterende rol in de contacten tussen de USD en buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

De BVD doet onderzoek naar georganiseerde criminaliteit afkomstig uit de landen van de voormalige Sovjet Unie in Nederland. Dit onderzoek is gericht op mogelijke banden met de overheden in de landen van herkomst, alsmede op mogelijke integriteits-aantasting van de Nederlandse samenleving.

Voorjaar 2000 is het rapport 'Oost-Europese misdaad: een bedreiging voor Nederland?' verschenen, opgesteld door het IRT Noord en Oost Nederland. Aan dit onderzoek is door diverse relevante diensten, waaronder de BVD, vanuit de eigen taakstelling meegewerkt.

Belangrijke conclusies van dit onderzoek zijn dat de Oost-Europese georganiseerde criminaliteit in Nederland een ernstig, maar beperkt verschijnsel is. Zij is vooral actief in de mensensmokkel, autodiefstal en fraude in het handelsverkeer. Stelselmatige aantasting van de integriteit van de overheid en het bedrijfsleven is in het onderzoek niet geconstateerd.

5 Proliferatie van massavernietigingswapens en ongewenste handel in conventionele wapens

Zowel in Europees verband als in het kader van de Verenigde Naties werkt Nederland mee aan afspraken en verdragen om de verspreiding van massavernietigingswapens tegen te gaan. De Binnenlandse Veiligheidsdienst levert een bijdrage aan het non-proliferatiebeleid door onderzoek te doen naar de wijze waarop 'risicolanden' kennis en technologie verwerven voor de productie van deze wapens. De BVD verstrekt informatie aan de betrokken overheidsinstanties en aan relevante sectoren van het bedrijfsleven met het doel medewerking aan proliferatie te voorkomen.

Ook verricht de BVD onderzoek naar ongewenste handel in conventionele wapens. Doel hiervan is te voorkomen dat Nederland langs oneigenlijke weg betrokken raakt bij gewapende conflicten in spanningsgebieden.

5.1 Proliferatie van massavernietigingswapens

Verschillende landen streven naar de opbouw van een arsenaal voor massavernietigingswapens en de ontwikkeling van de middelen om deze wapens te kunnen inzetten. India en Pakistan testten in april 1999 kort na elkaar raketten voor de middellange en lange afstand. Irak heeft nog immer geen volledige opheldering gegeven aan de Verenigde Naties over zijn projecten voor massavernietigingswapens. Een door Noord-Korea uitgevoerde rakettest die deels boven Japans grondgebied plaatsvond, veroorzaakte internationale opschudding.

De BVD heeft geconstateerd dat landen met bovengenoemde ambities hun inspanningen voortzetten om een eigen industrie en infrastructuur op te bouwen om zelfstandig grondstoffen en essentiële onderdelen voor massavernietigingswapens (MVW) en ballistische raketten te kunnen vervaardigen. Tevens werken deze landen in wisselende combinaties nauw samen bij de ontwikkeling van hun non-conventionele wapenprogramma's. Daar waar deze landen zijn aangewezen op de aankoop van hoogwaardige technologie in het Westen wordt gebruik gemaakt van ondoorzichtige omleidingsroutes, valse documenten, tussenpersonen en dekmantelorganisaties.

De handel in grondstoffen voor massavernietigingswapens bedreigt uiteraard niet alleen de veiligheid en belangen van Nederland. Proliferatie is in belangrijke mate een

internationaal probleem en internationale samenwerking bij de bestrijding daarvan is van cruciaal belang. De BVD heeft daarom de samenwerking met internationale partners binnen en buiten Europa gecontinueerd en waar nodig verder uitgebreid.

De BVD is actief betrokken bij de ondersteuning en uitvoering van het Nederlandse non-proliferatiebeleid. Een belangrijke inspanning in dit verband heeft betrekking op het onderkennen van heimelijke aankoop pogingen van vreemde mogendheden in of via Nederland ten behoeve van hun MVW- en ballistische raketprogramma's.

Regelmatig vindt overleg plaats met de ministeries van Buitenlandse Zaken en Economische Zaken over ontwikkelingen op MVW- en raketgebied in de regio's van zorg. Daarbij gaat het met name om het Midden-Oosten, Noord-Afrika en Azië. De dienst draagt zo bij aan het Nederlandse beleid ten aanzien van internationale veiligheidsvraagstukken. Op verzoek van het ministerie van Economische Zaken stelt de BVD gegevens beschikbaar over bij MVW- en raketprogramma's betrokken personen en organisaties. Het ministerie van Economische Zaken gebruikt deze informatie bij de besluitvorming over de afgifte van uitvoervergunningen.

De laatste twee jaar wordt in Nederland meer gericht aandacht besteed aan het risico van aanslagen met NBC-middelen. De BVD nam in april 1999 deel aan een seminar, georganiseerd door de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Buitenlandse Zaken. Centraal stond de vraag hoe groot de dreiging is van terroristische aanslagen met nucleaire, biologische of chemische middelen in Nederland. Naar inschatting van de BVD is de kans op aanslagen met dergelijke middelen in Nederland gering.

De BVD voert een voorlichtingsprogramma uit om relevante sectoren uit het Nederlandse bedrijfsleven en wetenschappelijke instellingen bewust te maken van mogelijke proliferatierisico's. Daarbij gaat het vooral om de risico's van de handel in 'dual use' goederen, dat wil zeggen goederen die zowel voor civiele als militaire doeleinden kunnen worden gebruikt.

5.2 Ongewenste handel in conventionele wapens

Uitgangspunt voor het Nederlandse wapenexportbeleid is dat terughoudendheid wordt betracht bij de export van conventionele wapens en andere militair toepasbare goederen en dat een grotere transparantie van internationale wapenstromen moet worden bevorderd. De export van wapens vanuit Nederland is onderhevig aan een vergunningenstelsel op basis van de In- en Uitvoerwet. Voor wapenexporten naar

spanningsgebieden worden geen vergunningen afgegeven. De BVD ondersteunt het Nederlands wapenexportbeleid door informatie te verzamelen over de Nederlandse betrokkenheid bij illegale of ongewenste handel in conventionele wapens.

Vastgesteld is dat in ons land verblijvende personen actief zijn bij voorbereidende handelingen tot het verwerven van conventionele wapens ten behoeve van spanningsgebieden. In voorkomende gevallen treden zij op als intermediair bij het afsluiten van transacties. Daarnaast is informatie verkregen over reguliere wapenstromen naar spanningsgebieden, zonder dat hier direct sprake is van Nederlandse betrokkenheid. De ministeries van Buitenlandse Zaken, Economische Zaken en Defensie zijn hiervan op de hoogte gesteld. De BVD voorziet geen ontwikkelingen die een gunstige invloed zouden kunnen hebben op de afname van de vraag naar wapens in spanningsgebieden en zal daarom aandacht aan wapenstromen naar deze gebieden blijven besteden.

In 1999 vonden in Wenen drie vergaderingen plaats van het zogenoemde Wassenaar Arrangement. Dit is een internationaal overleg gericht op het transparant maken van wapenstromen en het bevorderen van terughoudendheid bij de export van conventionele wapens. Doel van de bijeenkomsten was te komen tot een verdere verfijning van het controle-regime om accumulaties van wapensystemen in (toekomstige) spanningsgebieden te voorkomen. Omdat de (handels)politieke belangen groot zijn, verlopen het besluitvormingsproces en de informatie-uitwisseling binnen het Wassenaar Arrangement moeizaam. Alle lidstaten hebben evenwel de intentie uitgesproken om in 2000 de informatie-uitwisseling te verbeteren. Nederland is en blijft een van de voortrekkers van het Wassenaar Arrangement. Het ministerie van Economische Zaken heeft de BVD en de MID gevraagd informatie te blijven leveren en ook presentaties te blijven verzorgen tijdens de bijeenkomsten van het Wassenaar Arrangement op het terrein van de (illegale) stromen van conventionele wapens.

In september 1999 was Nederland voorzitter van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. Op 24 september leidde de minister van Buitenlandse Zaken een vergadering inzake de problematiek van kleine wapens. Ter voorbereiding is de minister terzake informatie verstrekt.

Voorts zijn in 1999 vier vergaderingen gehouden van het 'Nationaal Overleg ter Voorkoming en Bestrijding van de Illegale Handel in Conventionele Wapens'. Doel van het overleg is het afstemmen en uitwisselen van informatie tussen de betrokken departementen. Tijdens dit overleg kwam de doorvoerproblematiek rond wapens geregeld aan de orde. De komende jaren zal vooral de problematiek rond de kleine wapens aandacht krijgen. De BVD zal een inbreng aan het overleg blijven leveren.

6 Overige aandachtsgebieden

In dit hoofdstuk komen onderwerpen aan de orde die om uiteenlopende redenen de aandacht krijgen. Soms is die aandacht tijdelijk, zoals bij EK2000. Soms gaat het om een onderwerp, zoals illegale migratie, dat vanuit verschillende invalshoeken door de BVD wordt onderzocht. In andere gevallen gaat het om het monitoren van ontwikkelingen met het oog op eventuele gevolgen voor de binnenlandse veiligheid.

6.1 Suriname

Tegen de achtergrond van het proces tegen Desi Bouterse wegens betrokkenheid bij handel in drugs en de weerslag daarvan in Nederland, is aandacht besteed aan de ontwikkelingen in Suriname.

Ten behoeve van het Openbaar Ministerie is een risico-analyse uitgebracht inzake het proces tegen Bouterse dat op 22 maart 1999 is gestart. Het verloop en de uitkomst van het proces - de Haagse rechtbank veroordeelde Bouterse op 16 juli tot 16 jaar gevangenisstraf en 4,5 miljoen gulden boete - hebben vrijwel geen veiligheidsrisico's opgeleverd.

In relatie tot het proces zijn geen spanningen geconstateerd binnen de Surinaamse gemeenschappen in ons land. De behandeling van het door de raadsman van Bouterse aangetekende hoger beroep vindt vanaf 9 december 1999 tot eind juni 2000 plaats. De BVD blijft alert op mogelijke uitingen van protest tegen de vervolging van Bouterse en houdt terzake contact met vertegenwoordigers van het Openbaar Ministerie en de politie.

6.2 EK2000

Van 10 juni tot en met 2 juli 2000 vindt in België en Nederland het Europees kampioenschap voetbal plaats. De mogelijke verstoring van de openbare orde door toedoen van binnen- en buitenlandse supporters is een zaak van de politie. Echter, wanneer sprake zou zijn van vormen van maatschappelijke ontwrichting, dan heeft de BVD een (aanvullende) taak. De BVD zal dan onderzoek instellen naar de betreffende personen en/of organisaties en de verantwoordelijke autoriteiten informeren.

Daarbij kan het gaan om:

- terroristische groeperingen die het EK2000 kunnen aangrijpen om door aanslagen aandacht te vragen voor hun zaak;
- radicale elementen binnen etnische groeperingen die een relatie hebben met de deelnemende landen;
- (politiek geïnspireerde) personen en groeperingen uit binnen- en buitenland die op radicale wijze hun standpunten kracht willen bijzetten en daartoe het EK2000 misbruiken;
- kernen van voetbalsupporters die, geregisseerd en/of georganiseerd en al dan niet vanuit bepaalde politieke of maatschappelijke doelen, uit zijn op ernstige verstoringen van de openbare orde die ontwrichting en beschadiging van gewichtige Nederlandse belangen tot gevolg kunnen hebben.

Met name het onderzoek naar deze laatste categorie potentiële verstoorders van de openbare orde en veiligheid geschiedt in nauwe samenwerking met en in aanvulling op de taak van de politie.

Begin 1999 is in samenwerking met buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten een analyse vervaardigd van de mogelijke risico's rond het EK ten behoeve van de verantwoordelijke instanties. Deze werd in de loop van het jaar geactualiseerd na risicowedstrijden in de voorronde en opnieuw na de definitieve vaststelling van de deelnemende landen. In de periode op weg naar, maar ook tijdens het EK2000 zal de dreigingsanalyse worden bijgesteld en actueel gehouden.

Daarnaast wordt op structurele basis overleg gevoerd met de verschillende organisaties die bij het Europees kampioenschap betrokken zijn en met buitenlandse veiligheidsdiensten. De BVD zal tijdens het EK2000 in juni en juli door middel van een vertegenwoordiger ondersteunend aanwezig zijn binnen het Belgisch-Nederlandse Binationaal Politie Informatie Centrum (BPIC).

6.3 Molukkers

In de loop van het jaar ontstond binnen de Molukse gemeenschap verdeeldheid over hoe men moest omgaan met de verslechterende situatie op de Molukken. Deze scheiding voltrok zich niet, zoals op de Molukken zelf, langs religieuze breuklijnen, maar had veeleer van doen met uiteenlopende politieke ideeën. Met name het feit dat de Indonesische president, Abdurrahman Wahid, autonomie heeft aangeboden aan de Molukken leidde hier tot grote meningsverschillen. Een meerderheid lijkt wel te voelen voor dit aanbod. Een, in de laatste tijd groeiende, minderheid wil niets minder

dan totale onafhankelijkheid. Er wordt inmiddels openlijk geld ingezameld waarvan niet kan worden uitgesloten dat een deel ervan op de Molukken zal worden aangewend om wapens te verkrijgen.

Het hele jaar 1999 stond wat de Molukse gemeenschap in Nederland betreft in het teken van de humanitaire tragedie die zich op de Molukken afspeelde. De situatie daar leidde, zo vond de meerderheid van de Molukkers hier, veel te laat tot enige inspanning van de Nederlandse autoriteiten. Vanaf het begin is door diverse Molukse organisaties gelobbyd, maar in de perceptie van de Molukse gemeenschap toonde de Nederlandse regering slechts interesse in zaken waarbij andere bevolkingsgroepen waren betrokken: de oorlog in Kosovo en de aardbeving in Turkije. In werkelijkheid kwam het in de loop van het jaar tot een geregeld overleg van de Nederlandse regering met vertegenwoordigers van de Molukse gemeenschap in Nederland. Ook werd geldelijke steun verleend voor humanitaire doeleinden.

Naast de vele, rustig verlopen 'stille tochten', die werden georganiseerd om aandacht te vragen voor de situatie op de Molukken, kwam het in augustus tot meer gewelddadige acties. Die waren een afspiegeling van de gemoedsgesteldheid van met name een deel van de jonge Molukkers. Zo werden in Moordrecht het gemeentehuis en in Apeldoorn het kantongerecht bestookt met molotov-cocktails. Deze acties werden geclaimd door de Vrije Zuidmolukse Jongeren, een geuzennaam die al in 1970 bij de bezetting van de Indonesische residentie in Wassenaar werd gebruikt. Daarnaast liep, door toedoen van jongeren, op 19 augustus een demonstratie van Molukkers in Den Haag uit de hand.

6.4 Lockerbie-proces

Na moeizame onderhandelingen over de datum van uitlevering arriveerden de twee Libische verdachten van de bomaanslag op PanAm-vlucht 103 boven het Schotse plaatsje Lockerbie uiteindelijk in april 1999 in Nederland. De komst naar Nederland van beide verdachten verliep zonder incidenten. De uitlevering van de Lockerbie-verdachten was voorwaarde voor het opheffen van het politieke en economische embargo jegens Libië. Inmiddels is in ons land, dat fungeert als neutraal, faciliterend gastland van het Lockerbie-proces, een Libische diplomatieke vertegenwoordiging gevestigd. Het Libisch Volksbureau heeft momenteel zes diplomatieke medewerkers.

De BVD is sedert de zomer van 1998 betrokken bij alle veiligheidsrelevante zaken die

verband houden met het Lockerbie-proces. Zo worden op basis van dreigingsanalyses adviezen verstrekt over de beveiliging van bij dit proces betrokken personen en locaties. Daarnaast pleegt de dienst met betrokken partijen overleg over het aantal te verrichten veiligheidsonderzoeken en voert hij deze onderzoeken uit.

Het meerdere keren uitgestelde proces van de Lockerbie-verdachten is op 3 mei 2000 begonnen. De start en het verdere verloop van het proces zullen gepaard gaan met een intensieve aandacht van de (internationale) media. Dit kan aanleiding vormen voor demonstraties of andere uitingen van protest. Ook kunnen anderen de gelegenheid aangrijpen om eigen politieke thema's onder de internationale aandacht te brengen. Hoewel de dreiging tegen het proces laag is, kunnen getuigenverklaringen of een onverwachte wending in het proces vrij direct verandering brengen in het dreigingsbeeld. Het verloop van het Lockerbie-proces zal dan ook nauwgezet worden gevolgd.

6.5 Financieel onderzoek

In het kader van de ontwikkeling van een financiële onderzoeksmethodiek is het relatiernetwerk met banken, opsporingsdiensten en overige relevante instellingen in de financiële wereld in Nederland versterkt. Gezien de verwevenheid van de Nederlandse situatie op dit gebied met die op de Nederlandse Antillen en op Aruba, is ook geïnvesteerd in de relatie-opbouw met dergelijke instellingen in die delen van het Koninkrijk.

Met de veiligheidsdiensten van Aruba en de Nederlandse Antillen vindt afstemming over de toepassing van de financiële onderzoeksmethodiek plaats.

Op 1 januari 2002 wordt onder meer de Nederlandse gulden als betaalmiddel vervangen door de Euro. Aan de grootschalige omwisseling van contant geld zijn uiteenlopende risico's verbonden. Het invoeringstraject is inmiddels door de minister van Financiën als 'vitaal' gekenschetst. De BVD participeert in een werkgroep, onder voorzitterschap van het ministerie van Financiën, die belast is met de beveiligingsaspecten van het omwisseltraject.

6.6 Illegale migratie

In 1999 heeft de BVD bijdragen geleverd aan de in 1997 geformeerde Taskforce Mensensmokkel. Binnen de taskforce werd deelgenomen aan het Afstemmingsoverleg Mensensmokkel (AOM) en het overleg van het Informatie- en Analysecentrum Mensensmokkel (IAM). Tevens participeert de BVD sinds februari 1999 in het Opdrachtgeversoverleg (OGO).

Meer in het bijzonder is onderzoek verricht naar aspecten van mensensmokkel die gerelateerd zijn aan specifieke veiligheidsrisico's, zoals de (mogelijke) betrokkenheid van georganiseerde criminaliteit, buitenlandse inlichtingendiensten en politiek- of religieus-extreme organisaties.

Het internationaal netwerk met buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten is uitgebreid. Daarbij is contact gelegd met diensten die een taak hebben bij het inzichtelijk maken van illegale migratie- en meer specifiek de mensensmokkel-problematiek. Ook is een relatie aangegaan met diensten die bij mensensmokkel naar Nederland een voorname plaats innemen als bron- of transitland.

Uit deze contacten met buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten is gebleken dat mensensmokkel een belangrijke groeimarkt vormt voor de georganiseerde misdaad. Grensoverschrijdend opererende misdaadverbanden zouden met name in een aantal doorvoerlanden in Midden- en Zuidoost-Europa in toenemende mate erin slagen lokale smokkelaars en criminele organisaties van nationale origine aan zich te binden. Wereldwijd schatten buitenlandse inlichtingendiensten de jaarlijkse opbrengst van de criminele mensensmokkelactiviteiten op ongeveer tien tot twaalf miljard gulden. De voor de criminele hulp verschuldigde bedragen blijken soms pas na aankomst in het bestemmingsland afgedragen te moeten worden. Met name in de Chinese sfeer dreigt daarbij (ook in Nederland) in een aantal gevallen een bedenkelijke afhankelijkheidsrelatie tegenover de smokkelorganisaties te ontstaan, doordat de gesmokkelde personen onder crimineel toezicht illegaal te werk worden gesteld om hun schuld af te betalen.

Eind oktober 1999 organiseerde de Duitse Bundesnachrichtendienst (BND) een grote internationale conferentie voor zestig landen over illegale migratie. Van Nederlandse zijde werd hieraan deelgenomen door medewerkers van de BVD en een vertegenwoordiger van het Informatie- en Analysecentrum Mensensmokkel (IAM). De communis opinio was dat de migratiestromen de komende decennia verder in omvang zullen

toenemen en dat met name inlichtingen- en veiligheidsdiensten een rol moeten spelen bij het aandragen van informatie ten behoeve van een meer pro-actief beleid ten aanzien van illegale migratie. In november 1999 was het onderwerp illegale migratie en mensensmokkel het voornaamste thema voor het MEC-overleg (een samenwerkingsverband tussen diensten uit West- en Midden-Europa).

De BVD zal in 2000 nader onderzoek verrichten naar aspecten van illegale migratie, vooral daar waar het gaat om aan de problematiek verbonden veiligheidsrisico's. Zowel de contacten met collega-diensten in het buitenland alsmede de relaties met de partners van de Taskforce Mensensmokkel zullen worden geïntensiveerd. Mede naar aanleiding van een brede in voorbereiding zijnde rapportage over mensensmokkel zal worden bepaald aan welke informatieverzamelende en beveiligingsbevorderende activiteiten prioriteit wordt gegeven.

6.7 Migranten uit Oost-Europa in Nederland

In opdracht van de BVD heeft het RISBO (onderdeel van de Erasmus Universiteit Rotterdam) een wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd naar migranten uit voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie in Nederland. Beide migrantengroepen zijn, sinds begin jaren negentig, tegelijk met het uiteenvallen van de respectievelijke moederlanden, relatief sterk in omvang gegroeid. Het onderzoek had tot doel kwantitatieve - voornamelijk sociaal-geografische - gegevens over beide migrantengroepen te verzamelen en inzicht te verkrijgen in achtergronden en factoren die van invloed zijn op beide gemeenschappen. Daarbij gaat het met name om migratie, integratie, criminaliteit en banden met het moederland. Omdat deze onderwerpen een breed terrein bestrijken, en derhalve ook voor anderen van betekenis (kunnen) zijn, heeft een aantal overheidsinstanties deelgenomen aan de begeleidingscommissie. Het onderzoek werd in februari 2000 afgerond met het rapport 'Migratie, integratie en criminaliteit; migranten uit voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie in Nederland'.

Meer dan bij traditionele migrantengroepen, zoals Turken en Marokkanen, is er bij migranten uit voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie sprake van irreguliere vormen van migratie. Het gaat dan bijvoorbeeld om tijdelijke migratie, pendelmigratie en illegale migratie (waaronder afgewezen asielzoekers die in Nederland blijven). Deze nieuwe vormen van migratie hangen deels samen met toegekende verblijfsstatussen en hebben gevolgen voor de mate waarin de beide

migrantengroepen kunnen en mogen integreren in de Nederlandse samenleving. Het onderwijspeil onder beide migrantengroepen, zo blijkt uit het onderzoek, is naar verhouding hoog. Dit staat in contrast met de lage arbeidsparticipatie, hetgeen tot uitdrukking komt in hoge werkloosheidscijfers. Mogelijke verklaringen daarvoor zijn bijvoorbeeld de werking van de asielprocedure en institutionele barrières zoals het niet erkennen van diploma's.

Op grond van geanalyseerde politiegegevens lijkt voorts sprake te zijn van een ernstig criminaliteitsvraagstuk bij beide migrantengroepen, met name onder de jongeren. Tot slot blijken de relevante overheidsbestanden, waaruit basisinformatie over sociaal-geografische gegevens over beide migrantengroepen moet worden verkregen, hiervoor onvoldoende te zijn toegerust.

Naar verwachting zal medio 2000 gestart worden met vervolgonderzoek naar de in Nederland aanwezige grootste subpopulaties (qua nationaliteit en/of etniciteit) uit voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet-Unie. Dit onderzoek zal betrekking hebben op een aantal (deel)aspecten rond integratie, migratie en criminaliteit.

7 Beveiligingsbevordering

De BVD heeft als een van zijn taken het bevorderen van beveiligingsmaatregelen. In dit hoofdstuk komen de verschillende terreinen aan bod waarop deze taak betrekking heeft.

7.1 Informatiebeveiliging

Op het gebied van de informatiebeveiliging levert de BVD een bijdrage aan de actualisering van regelgeving en aan de ontwikkeling en testen van technische beveiligingsproducten.

7.1.1 Bijzondere informatiebeveiliging

Het Bijzondere Informatiebeveiligingsberaad (BIB-beraad) coördineert het beleid met betrekking tot de beveiliging van bijzondere informatie binnen de rijksdienst. Hierbij gaat het om informatie die van belang is voor de democratische rechtsorde, dan wel voor de veiligheid of voor andere gewichtige belangen van de staat. Het BIB-beraad heeft in 1999 vier keer vergaderd en daarbij een aantal projecten in gang gezet die vanaf 2000 tot tastbare resultaten moeten leiden. Een van die projecten is de herziening van de regelgeving voor de beveiliging van staatsgeheimen (zie ook paragraaf 7.1.2). Daarnaast wordt gewerkt aan het ontwikkelen van technische beveiligingsproducten en aan het inrichten van een structuur om deze producten op veiligheid en betrouwbaarheid te kunnen evalueren en desgewenst te voorzien van een certificaat. Voorts is invulling gegeven aan afstemming en samenwerking met andere, zowel nationale als internationale, overlegvormen. Tot slot is een onderzoek naar de gewenste werkzaamheden en omvang van het Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging (NBV) afgerond en is de instellingsregeling van het BIB-beraad gedeeltelijk herzien. Sinds 1 januari 1999 wordt het BIB-beraad voorgezeten door het hoofd van de BVD. Het secretariaat is op diezelfde datum ondergebracht bij de directie Beveiliging van de BVD.

7.1.2 Herziening regelgeving beveiliging staatsgeheimen

In 1998 zijn voorbereidende werkzaamheden verricht in het kader van de herziening van de Aanwijzingen voor de beveiliging van staatsgeheimen en vitale onderdelen bij

de Rijksdienst (AAR-9). In 1999 is onder voorzitterschap van de BVD een inter-departementale projectgroep met de daadwerkelijke herziening gestart. Deze herziening houdt verband met de ontwikkelingen op het terrein van informatie- en communicatietechnologie. Een belangrijke eis is dat het nieuwe voorschrift aansluit op het voorschrift informatiebeveiliging rijksdienst, dat de beveiliging van informatie bij de rijksdienst in het algemeen regelt. Het nieuwe voorschrift heeft de 'bijzondere informatie' als bereik. Er wordt naar gestreefd de eindversie midden 2000 aan het BIB-beraad voor te leggen.

7.1.3 Testen effectiviteit informatiebeveiliging

In 1999 is de methodiek die de BVD heeft ontwikkeld voor het op actieve wijze testen van de effectiviteit van informatiebeveiligingsmaatregelen op verzoek toegepast bij een overheidsorganisatie. Ook voor het jaar 2000 is een aantal verzoeken ontvangen om de effectiviteit van de informatiebeveiliging bij een aantal overheidsorganisaties te testen.

7.2 Vitale sectoren

De Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten geeft de BVD tot taak de beveiliging te bevorderen van zogenaamde vitale onderdelen van de samenleving, dat wil zeggen die onderdelen die van vitaal belang zijn voor de instandhouding van het maatschappelijk leven. De invulling van deze taak geschiedt door middel van het verstrekken van uiteenlopende vormen van beveiligingsadvies aan overheidsinstanties, bedrijven en instellingen, zowel op uitvoerend als beleidsniveau. Dit advies kan specifiek betrekking hebben op personele, fysieke en organisatorische beveiligingsmaatregelen, maar ook op het opstellen van beveiligingsbeleid in meer algemene zin.

De ontwikkelingen op ICT-terrein hebben in het afgelopen jaar geleid tot herijking van het tot nu toe gevoerde beleid met betrekking tot de beveiliging van vitale sectoren. Daarbij stond het definiëren en identificeren van kritieke elementen in de 'vitale' informatie-infrastructuur centraal. In 1999 is in samenwerking met de energie-sector een aanvang gemaakt met het analyseren van de bedreigingen van die sector. Deze analyse zal leiden tot een beter inzicht in het actuele dreigingsniveau en zal als zodanig fungeren als pilot voor uit te voeren onderzoek naar bedreigingen van andere vitale sectoren.

7.2.1 Burgerluchtvaart

De in het jaarverslag 1998 aangekondigde 'security survey' naar de beveiliging op de luchthaven Schiphol is in 1999 gestart. De survey omvat niet alleen onderzoek naar concrete beveiligingsmaatregelen, maar richt zich ook op de kwaliteit van de regelgeving en de effectiviteit van de aansturing van en controle op de beveiliging op de luchthaven. Daarbij wordt gekeken naar alle relevante wet- en regelgeving, processen en partijen binnen overheid en bedrijfsleven. In 1999 is de inventarisatie afgerond van potentiële dreigingen en denkbare modus operandi in de sfeer van de burgerluchtvaart. Het eindresultaat van de survey zal bestaan uit een rapportage van bevindingen aan de minister van Justitie, waar nodig voorzien van aanbevelingen ter verbetering van de bestaande beveiligingssituatie.

7.2.2 Nieuwe generatie reisdocumenten

Een bijdrage is geleverd aan de voorbereiding van de nieuwe reisdocumenten zoals die in het jaar 2001 beschikbaar worden gesteld. Deze bijdrage had met name betrekking op de beveiligingsaspecten van de locatie waar de productie en de personalisering gaan plaatsvinden en op de beveiliging bij de distributie van deze documenten. De BVD zal waar nodig ook tijdens de uitvoering van dit project adequate beveiligingsmaatregelen bevorderen.

7.3 Beveiliging internationale instanties

Het aantal malen dat Nederland optreedt als gastland van internationale controle- en rechtsorganen neemt toe. Nederland is reeds gastland van het Internationaal Gerechtshof, het Joegoslavië Tribunaal, de Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW), Europol, het Iran-US Claims Tribunal en het Schotse Hof voor het Lockerbie-proces. Verwacht wordt dat meer vergelijkbare instellingen in Nederland worden gevestigd, zoals het permanent strafhof voor oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid en mogelijk de Organization for the Prohibition of Biological Weapons.

Als gastland heeft Nederland tot taak voorwaarden te scheppen en in stand te houden voor het ongehinderd functioneren van deze organen. Ons land heeft een bijzondere verantwoordelijkheid voor de veiligheid van alle bij deze organisatie betrokken personen. De BVD heeft zijn inspanningen verhoogd om hieraan een bijdrage te leveren. Voorts wordt aandacht geschonken aan mogelijke veiligheidsrisico's in

Nederland, veroorzaakt door spanningen tussen partijen die onderwerp zijn van controle of rechtspraak door genoemde organen.

7.4 Kwetsbaarheidsonderzoeken

In 1996 is de handleiding 'Een beetje integer kan niet' uitgebracht. Gebruik makend van de daarin uiteengezette methodiek kunnen overheidsorganisaties zelf onderzoek verrichten naar hun kwetsbaarheid voor integriteitsaantastingen en zo nodig aanvullende maatregelen en voorzieningen uitwerken, waarmee de kwetsbaarheid van de organisatie kan worden verminderd. De BVD heeft zich in beginsel bereid verklaard de toepassing van deze door hem ontwikkelde onderzoeksmethode te begeleiden. In 1999 hebben de gemeenten Amsterdam, Rotterdam en Spijkenisse van dit aanbod gebruik gemaakt. De handleiding 'Een beetje integer kan niet' wordt nu drie jaar toegepast. Inmiddels zijn vele nieuwe inzichten en ervaringen opgedaan bij de toepassing van de methodiek. Ook is het beleidsveld integriteit aan ontwikkelingen onderhevig. Om die reden is besloten de handleiding in 2000 te herzien.

Eind 1997 startte de gemeente Amsterdam onder de naam 'Correct of corrupt' een integriteitsprogramma, waaraan alle gemeentelijke diensten en stadsdelen zouden deelnemen. Bij de uitvoering is gebruik gemaakt van de BVD-methodiek. Adviseurs in dienst van de gemeente Amsterdam zijn bij de BVD vertrouwd gemaakt met de methodiek en zijn enige tijd met afnemende intensiteit begeleid door een BVD-adviseur. Vanaf 1 januari 1999 dragen de adviseurs van de gemeente Amsterdam geheel zelfstandig zorg voor coaching van de projectgroepen van gemeentelijke diensten en deelraden en voor toetsing van de tussenproducten. De ondersteuning van de BVD is in 1999 beperkt tot incidenteel becommentariëren van de eindrapportages van de onderscheiden projecten en tot deelname aan de hoofdstedelijke klankbordgroep.

Begin 1998 heeft de gemeente Rotterdam een start gemaakt met een gemeentelijk integriteitsproject. Het verzoek van de gemeente Rotterdam om BVD-advisering bij de uitvoering van het project is in 1998 gehonoreerd. Anders dan in Amsterdam is door de gemeente Rotterdam niet gekozen voor verplichte deelname onder centrale bestuurlijke aansturing. Deelname door diensten en deelgemeenten wordt vanuit de Centrale Bestuursdienst gestimuleerd, maar heeft geen verplichtend karakter. In 1999 heeft één gemeentelijke dienst het integriteitsproject afgerond. De ondersteuning in Rotterdam wordt ultimo maart 2000 beëindigd.

In februari 1999 is een kwetsbaarheidsonderzoek in de gemeente Spijkenisse van start gegaan. Ook in Spijkenisse wordt de methodiek uit de handleiding ‘Een beetje integer kan niet’ in eigen beheer toegepast. De BVD heeft in de beginfase van het project in Spijkenisse enige inhoudelijke ondersteuning geboden.

7.5 Meldpunt Integriteitsaantastingen

Eenieder kan (veronderstelde) inbreuken op de ambtelijke of bestuurlijke integriteit ter kennis brengen van het Meldpunt Integriteitsaantastingen bij de BVD. Daarmee is echter niet gezegd dat de BVD ook in alle gevallen eigen onderzoek instelt naar aanleiding van een dergelijke melding. In een relatief groot deel van de gevallen wordt de melder in contact gebracht met een andere instantie die bevoegd is in de gegeven situatie onderzoek te verrichten, of draagt het meldpunt zorg voor doorgeleiding naar een dergelijke instantie. In dit laatste geval wordt strikt de hand gehouden aan de geldende verplichting tot bronbescherming. Dat wil zeggen dat doorgeleiding slechts de melding betreft en (behoudens andersluidende afspraken met de melder) nimmer diens identiteit of redenen van wetenschap.

In 1999 zijn 46 meldingen in ontvangst genomen.³ Voorts waren nog zes meldingen in behandeling uit voorgaande jaren. Van dit totaal van 52 meldingen zijn er 12 doorgeleid naar andere tot behandeling bevoegde instanties, 23 meldingen zijn behandeld en afgesloten, de resterende meldingen zijn nog in behandeling.

In 1999 is de werkwijze van het Meldpunt Integriteitsaantastingen nader uitgewerkt. Daarbij is ook aandacht besteed aan het aanscherpen van criteria die bij de behandeling van integriteitsmeldingen worden gehanteerd. Deze criteria leiden ertoe dat een melding in onderzoek wordt genomen als deze traceerbare feiten bevat en als deze een integriteitsaantasting kan betreffen die optreden van de BVD rechtvaardigt. In 2000 staat bekorting van de doorlooptijd voor de behandeling van meldingen centraal en wordt een eerste analyse van het totaal aantal meldingen gemaakt. Daarbij zal het accent liggen op het onderkennen van eventuele zwaartepunten en trends in de ontvangen meldingen. Dit opdat gericht impulsen kunnen worden gegeven aan beleidsontwikkeling ten behoeve van integriteitszorg.

Eind 1998 verzocht het ministerie van Justitie de BVD een onderzoek in te stellen naar

3) De aantallen in voorgaande jaren waren: 25 in 1996; 24 in 1997; 19 in 1998.

mogelijke aantastingen van de integriteit door drie leidinggevende functionarissen van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND). Doel van het onderzoek was het vaststellen van de juistheid van de beschuldiging dat de betrokken functionarissen steekpenningen hadden aangenomen van een tolkenbureau. Het onderzoek werd in maart 1999 afgerond. De conclusie luidde dat het onderzoek geen controleerbare feiten had opgeleverd die de juistheid van de geuite beschuldiging bevestigden.

7.6 Uitvoering Wet veiligheidsonderzoeken

Voorafgaande aan de tewerkstelling in een vertrouwensfunctie stelt de BVD een veiligheidsonderzoek in op basis van de Wet veiligheidsonderzoeken (Stbl. 1996, 525). Op basis van dit onderzoek wordt besloten tot afgifte of weigering van een verklaring van geen bezwaar. Voor veiligheidsonderzoeken in het kader van de bevordering van de beveiliging van de burgerluchtvaart is de Koninklijke marechaussee gemandateerd deze onderzoeken namens de BVD uit te voeren.

7.6.1 Toename aantal veiligheidsonderzoeken

Een overzicht van het aantal vertrouwensfuncties en het aantal in behandeling genomen veiligheidsonderzoeken in 1997, 1998 en 1999 is opgenomen in figuur 1.

Figuur 1 Vertrouwensfuncties (v.f.) en in behandeling genomen veiligheidsonderzoeken (v.o.)

	1997 (v.f.)	1997 (v.o.)	1998 (v.f.)	1998 (v.o.)	1999 (v.f.)	1999 (v.o.)
Rijksoverheid*	5.231	997	5.481	899	6.956	1.134
Defensieorder-bedrijven	12.117	2.460	12.224	2.119	12.559	2.636
Burgerluchtvaart	22.515	22.515	30.867	30.867	35.285	35.285
Vitale bedrijven	9.722	865	1.836	582	1.180	824
Diversen	-	945	-	1.329	-	873
Totaal	49.585	27.782	50.408	35.796	55.980	40.752

* Deze cijfers zijn aangepast t.o.v. voorgaande jaren. Waar voorheen de rijksoverheid exclusief het ministerie van Defensie, de krijgsmacht en de BVD werden vermeld, geven de cijfers thans de rijksoverheid weer exclusief ministerie van Defensie en krijgsmacht maar inclusief de BVD.

Zowel het aantal vertrouwensfuncties als het aantal veiligheidsonderzoeken is de laatste jaren in zijn totaliteit substantieel toegenomen. Bij de rijksoverheid gaat het met betrekking tot de vertrouwensfuncties echter vooral om een cijfermatige toename die grotendeels veroorzaakt wordt door een wijziging in de administratie waarin het

aantal vertrouwensfuncties per overheidsinstantie wordt bijgehouden. Bij defensieorder-bedrijven deden zich geen grote veranderingen voor.

De grootste toename van het aantal veiligheidsonderzoeken voltrok zich in 1999, evenals in voorgaande jaren, op het terrein van de burgerluchtvaart. Deze onderzoeken worden door de Koninklijke Marechaussee (KMar) uitgevoerd onder auspiciën van de BVD. Werden in 1998 ten behoeve van de beveiliging van de burgerluchtvaart nog 30.867 onderzoeken uitgevoerd (22.515 in 1997), in het afgelopen jaar werd het aantal 35.285 bereikt. In deze sector is het gebruikelijk personeel te betrekken via uitzendbureaus. Ten behoeve van de tijdige beschikbaarheid van personeel vormen de betreffende bureaus pools van beschikbare uitzendkrachten waardoor een stijging wordt veroorzaakt in het aantal uit te voeren veiligheidsonderzoeken. Pogingen om de groei te beheersen, c.q. te stoppen hebben tot dusver niet het gewenste resultaat opgeleverd. Met het ministerie van Justitie is in 1999 overleg gestart met als inzet de reductie van het grote aantal veiligheidsonderzoeken tot een beter beheersbare en toch verantwoorde omvang.

De onderzoeken in de categorie 'Diversen' worden verricht ten behoeve van de beveiliging van internationale instellingen in Nederland, zoals het Joegoslavië Tribunaal. Ook komt het voor dat de BVD op verzoek van buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten veiligheidsonderzoeken verricht. Deze samenwerking geschiedt conform de Wet veiligheidsonderzoeken en op basis van reciprociteit.

Figuur 2 Veiligheidsonderzoeken in behandeling genomen door de BVD (incl. eigen personeel)

	1998	1999
A-functie	945	956
B-functie	4.531 (incl. 1.298 KMar)	5.509 (incl. 2.247 KMar)
C-functie	751	1.249
Totaal	6.227	7.714

De toename van het aantal in behandeling genomen onderzoeken bedraagt over het verslagjaar 23,9 procent. Er is geen aanleiding te veronderstellen dat het werkaanbod in 2000 lager zal zijn dan in 1999. Bij de onderzoeken die de KMar namens de BVD uitvoert worden de zaken die dreigen te leiden tot een weigering van afgifte van een verklaring van geen bezwaar, teruggelegd bij de BVD. Meestal ontstaat die situatie bij een te kort verblijf in Nederland van betrokkene of de aanwezigheid van criminele antecedenten. Van de 35.285 onderzoeken in 1999 bleek dit in 2.247 zaken het geval.

7.6.2 Resultaten

Op basis van de verrichte veiligheidsonderzoeken is in 1999 in 40.804 gevallen een verklaring van geen bezwaar (VGB) afgegeven. In 1.648 gevallen leidde de uitkomst van het onderzoek tot de beslissing een VGB niet af te geven. Hiervan zijn 96 beslissingen tot stand gekomen na een hoor- en wederhoorprocedure. Het aantal weigeringen van een VGB bedraagt 3,9 % van het totale aantal onderzoeken. Ook in 1999 betroffen de weigeringen overwegend B-onderzoeken. De A-onderzoeken hebben in twee gevallen geleid tot een weigering.

De weigeringen waren in 26 procent van de gevallen gebaseerd op justitiële antecedenten. In 74 procent van de gevallen leverde het onderzoek onvoldoende betrouwbare gegevens op om een VGB te rechtvaardigen, doorgaans als gevolg van een te kort verblijf in Nederland en de onmogelijkheid op andere wijze gelijkwaardige, voor het veiligheidsonderzoek relevante informatie te verkrijgen.

7.6.3 Bezwaar en beroep

Op basis van de Algemene wet bestuursrecht bestaat de mogelijkheid om bezwaar aan te tekenen tegen de weigering tot afgifte van een verklaring van geen bezwaar. In 1999 werd 31 maal van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. Tien bezwaren liepen door vanuit 1998. Door de Bezwarencommissie Veiligheidsonderzoeken werden in 1999 19 zaken afgerond. In 15 gevallen werden de naar voren gebrachte bezwaren ongegrond verklaard. In vier gevallen werd het bezwaar gegrond verklaard. In 1999 werden bovendien twee beroepszaken aanhangig gemaakt en één verzoek om voorlopige voorziening. Eén beroepszaak is ongegrond verklaard. In de andere is nog geen uitspraak gedaan. Het verzoek om een voorlopige voorziening is afgewezen.

7.6.4 Procesinnovatie en -automatisering

Met als doel de doelmatigheid en efficiëntie te bevorderen is gedurende de eerste zes maanden van 1999 gewerkt aan de ontwikkeling en vormgeving van een geheel vernieuwd en gestroomlijnd werkproces en de geautomatiseerde ondersteuning daarvan. Een onderdeel ervan is een management informatie systeem, waarmee het gecompliceerde proces beter dan voorheen gestuurd kan worden. Het nieuwe systeem is operationeel vanaf 1 juli 1999. De gemiddelde behandelduur van de veiligheids-onderzoeken door de BVD is mede daardoor ten opzichte van 1998 afgenomen. Sinds het operationeel worden van het nieuwe systeem worden de onderzoeken in 74 procent van de gevallen binnen de maximale wettelijke behandeltermijn van acht weken afgerond.

7.6.5 Periodieke herhaalonderzoeken

Voor eind 2000 zal gefaseerd worden begonnen met het uitvoeren van de in de Wet veiligheidsonderzoeken geboden mogelijkheid om periodiek herhaalonderzoeken in te stellen naar reeds zittende vertrouwensfunctionarissen.

7.6.6 Evaluatie Wet veiligheidsonderzoeken

De haalbaarheid van de in de Wet veiligheidsonderzoeken genoemde behandeltermijn van acht weken heeft betrekking op de uitvoerbaarheid van de wet en zal derhalve worden betrokken bij een evaluatie van de wet. Genoemde evaluatie zal geschieden conform een toezegging van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan de Eerste Kamer der Staten-Generaal. De voorbereiding op deze evaluatie zal eind 2000 aanvangen.

7.6.7 Veiligheidsonderzoeken bij de politie

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft een beleidslijn vastgesteld voor de uitbreiding van het aantal vertrouwensfuncties bij de politie. Begin 2000 is deze beleidslijn besproken met het politieveld. Inmiddels heeft ook de Tweede Kamer met de beleidslijn ingestemd.

Tot op heden waren bij de politie alleen de functie van korpschef, RID-functionarissen en aspiranten bij de Nederlandse Politie Academie aangewezen als vertrouwensfuncties. Deze groep wordt nu aanmerkelijk uitgebreid. Uitgangspunt is dat alleen daar vertrouwensfuncties worden aangewezen wanneer na het nemen van organisatorische en fysieke beveiligingsmaatregelen nog beveiligingsrisico's resteren. De regiokorpsen zullen een beveiligingsplan overleggen dat wordt getoetst door de BVD. In dat licht wordt bezien welke functies binnen de hierboven geschetste grenzen in aanmerking komen om als vertrouwensfunctie te worden aangewezen.

De meest kwetsbare functies zullen worden aangewezen als vertrouwensfunctie waarnaar de BVD zelf het veiligheidsonderzoek instelt. De overige in aanmerking komende functies zullen worden aangewezen als vertrouwensfunctie, waarbij de politie onder eindverantwoordelijkheid van de BVD het onderzoek instelt. Vanaf medio 2001 zullen de veiligheidsonderzoeken op deze wijze verricht worden.

8 Samenwerking

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de samenwerkingsverbanden waarin de BVD werkzaam is op nationaal niveau, in het Koninkrijk en op internationaal niveau.

8.1 Samenwerking in Nederland

In Nederland wordt vooral samengewerkt met de Militaire Inlichtingendienst en met de politie en bijzondere opsporingsdiensten. Daarnaast maakt de BVD deel uit van enkele adviesorganen op het gebied van beveiligings- en bewakingsaangelegenheden.

8.1.1 Militaire Inlichtingendienst

In 1999 kreeg de afstemming tussen de BVD en de Militaire Inlichtingendienst (MID) op verschillende manieren vorm. Op strategisch niveau betrof dit onder meer de voorbereiding van de nieuwe Wiv, de intensivering van de bestaande samenwerking en de inbreng van beide diensten in NAVO- en WEU-verband. Veel aandacht is besteed aan de taakverdeling op het gebied van beveiligingsbevordering en aan het bewerkstelligen van een eenduidige aanpak van veiligheidsonderzoeken.

Van oudsher is sprake van samenwerking bij de uitoefening van primaire taken van beide diensten, zoals het tegengaan van activiteiten van buitenlandse inlichtingendiensten in Nederland, proliferatie van massavernietigingswapens en ongewenste handel in conventionele wapens. Operationele samenwerking kwam in 1999 vooral voor in de vorm van wederzijdse ondersteuning bij verschillende activiteiten. Daarbij gaat het onder meer om informatie-uitwisseling, bijvoorbeeld over de Zuid-Slavische regio vanwege de Nederlandse militaire presentie aldaar in verband met de Kosovo-crisis, de uitwisseling van ervaringen, de ontwikkeling van technologie en het verzorgen van logistieke ondersteuning. Ook tussen ondersteunende afdelingen van de MID en de BVD heeft overleg en afstemming plaatsgevonden.

8.1.2 Politie en bijzondere opsporingsdiensten

De samenwerking tussen de BVD en de politie vindt plaats op verschillende niveaus. Op strategisch niveau vindt overleg plaats tussen het hoofd van de BVD en de

regionale beheersdriehoeken. Elke driehoek wordt zo mogelijk eenmaal per drie jaar bezocht. In 1999 zijn bezoeken afgelegd aan onder andere Amsterdam, Groningen en Limburg-Zuid. Daarnaast voert het hoofd van de BVD overleg met individuele korpschefs en - jaarlijks - met de Raad van Hoofddcommissarissen. Met het tactisch management worden jaarlijks gesprekken gevoerd. Voor deze groep worden ook introductiecursussen georganiseerd. Het meest intensieve contact ligt op het uitvoerende niveau, in het kader van de taken die de Regionale Inlichtingendiensten (RID'en) onder het gezag van de BVD uitvoeren. Beheersmatige onderwerpen kregen de nodige aandacht. Voorbeelden hiervan zijn de vernieuwing van opleidingen en de regeling van de legitimatiepassen voor medewerkers van de RID. Voor het volgend jaar staat onder meer het project 'schouwen' van de BVD-administraties bij de RID'en op de agenda. Dit project ziet erop toe dat BVD-gegevens strikt gescheiden worden bewaard van politiegegevens. Daarnaast wordt gewerkt aan de afronding van het veilige verbindingensysteem 'Riddle', beveiligingssurveys van de locaties van de RID'en, de vervanging van het geautomatiseerde administratiesysteem en de actualisering van het handboek RID. Over zowel beheersmatige onderwerpen als inhoudelijke raakvlakken wordt overleg gepleegd met de adviescommissie inlichtingendiensten van de Raad van Hoofddcommissarissen. Dit overleg heeft in 1999 driemaal plaatsgevonden.

De BVD neemt ook (coördinerende) initiatieven in de richting van het Openbaar Ministerie en diverse bijzondere (opsporings-)diensten zoals de Koninklijke Marechaussee. In 1999 is het platform van CID-officieren van justitie bij de BVD op bezoek geweest en heeft een officier enkele dagen stage gelopen bij de dienst. Met de Koninklijke Marechaussee is in 1999, in het kader van de taken die voor de BVD worden uitgevoerd, intensief overleg geweest over activiteitenplannen. Daarnaast zijn er enkele voorlichtingsdagen geweest. In 2000 zal vooral het beleidsoverleg met de Koninklijke Marechaussee een accent krijgen. Hierin zal onder andere de vernieuwing van het convenant tussen beide organisaties aan de orde komen.

Verder zijn in 1999 met de Rijksrecherche en met de Dienst Bijzondere Recherche Zaken (DBRZ) van de CRI overeenkomsten gesloten. Kern van de overeenkomst met de Rijksrecherche is consultatie, afstemming en informatieuitwisseling. In verband hiermee vindt een aantal maal per jaar afstemmingsoverleg plaats. Hierin hebben zitting vertegenwoordigers van Openbaar Ministerie, de Rijksrecherche en de BVD. De overeenkomst met DBRZ strekt tot informatie-uitwisseling over terroristische- en politiek extreme verschijnselen. Dit stelt beide instanties in staat gemeenschappelijk inzicht te verwerven in deze verschijnselen.

8.1.3 Grote Evaluatiedriehoek en Technische Evaluatiecommissie

De BVD maakt deel uit van de Grote Evaluatiedriehoek en van de Technische Evaluatiecommissie (TEC). Dit zijn interdepartementale adviesorganen voor beveiligings- en bewakingsaangelegenheden. De vertegenwoordigde ministeries zijn, naast het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de ministeries van Justitie, Defensie en Buitenlandse Zaken. De BVD voorziet de TEC van dreigingsanalyses ten aanzien van specifieke objecten en/of gebeurtenissen waarvoor de overheid de beveiligingsverantwoordelijkheid draagt. Op basis van de bevindingen van de TEC adviseert de Grote Evaluatiedriehoek de ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over te nemen beveiligingsmaatregelen.

8.2 Samenwerking binnen het Koninkrijk

De samenwerking tussen de veiligheidsdiensten van de Nederlandse Antillen, Aruba en Nederland is in 1999 voortgezet. Waar dat met het oog op de veiligheid binnen de afzonderlijke delen van het Koninkrijk nodig was, is tussen de diensten informatie uitgewisseld.

De nauwere samenwerking waartoe enkele jaren geleden de aanzet werd gegeven, is uitgewerkt in het halfjaarlijkse tripartite overleg. Daarin had, naast de uitwisseling van informatie, de organisatie-ontwikkeling binnen de diensten de aandacht. In dit kader is gezamenlijk gewerkt aan de inrichting van een praktijkcursus voor een specifieke functiecategorie. In 2000 zal die cursus worden gegeven. Ook op het terrein van de kantoorautomatisering is samengewerkt.

8.3 Internationale samenwerking

Evenals in voorgaande jaren is ook het afgelopen jaar een verdere intensivering in de samenwerking met buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten en uitbreiding van het relatienetwerk van de BVD gerealiseerd. De complexiteit van de internationale politiek, het toenemende aantal brandhaarden en de weerslag hiervan op de nationale veiligheid maken een gedegen internationaal netwerk meer dan ooit noodzakelijk. De werkzaamheden die de liaisons van de BVD in het buitenland als vooruitgeschoven posten verrichten, zijn daarom van toenemend belang.

De BVD beschikt over liaisons op de Nederlandse ambassades te Washington, Moskou, Caracas, Amman en Singapore. De liaisons hebben als voornaamste taak de contacten te onderhouden met inlichtingen- en veiligheidsdiensten in de regio waarin zij werkzaam zijn.

De vestiging van een liaison in Moskou is eind april 1999 gerealiseerd. De liaison is mede geaccrediteerd in de andere GOS-staten en heeft in het eerste jaar van zijn plaatsing een aantal kennismakingsbezoeken afgelegd bij diensten in deze landen. De liaison in Caracas (Venezuela) heeft het relatienetwerk in Zuid-Amerika uitgebreid en versterkt. De goede relatie met de collega-diensten op de Nederlandse Antillen en Aruba werd voortgezet.

In de loop van 1999 verhuisde het kantoor van de BVD-liaison in Ankara naar Amman. De voornaamste overwegingen die tot deze verplaatsing hebben geleid, zijn het belang van een betere positionering in het Midden-Oosten en van een goede samenwerking met Jordanië. Het kantoor functioneert nu geheel naar verwachting. De relaties in de regio Midden-Oosten en Arabische Golf hebben zich voorspoedig ontwikkeld. Daar waar mogelijk en gewenst, is een intensievere samenwerking aangegaan. Een belangrijke bijdrage in de vorm van managementtrainingen werd geleverd binnen het kader van het EU-programma gericht op de ontwikkeling van het Palestijnse inlichtingen- en veiligheidsapparaat. De trainingen waren gericht op het verbeteren van (samenwerkings-)processen en communicatie binnen de organisatie. Het vredesproces in het Midden-Oosten is gebaat bij een goed functionerend Palestijns veiligheidsapparaat dat in staat is het terrorisme in het Midden-Oosten op effectieve wijze te bestrijden.

Mede via de liaison in Washington werd de samenwerking met de FBI op het gebied van contra-terreur en operationele techniek sterk geïntensiveerd. Via het relatienetwerk van de liaison werd informatie ingewonnen over zeer diverse onderwerpen die de belangstelling hebben van de BVD. De banden met de Canadese veiligheidsdienst CSIS werden in 1999 verder aangehaald. Voorts werd in de loop van het jaar een eerste oriënterend bezoek gebracht aan de Mexicaanse veiligheidsdienst CISEN. Vooralsnog beperkt de relatie zich tot het uitwisselen van analyses.

In het najaar werden in Singapore gesprekken gevoerd met onder meer de politie en de immigratiedienst aldaar. Met deze diensten zal in de nabije toekomst op het terrein

van de bestrijding van mensensmokkel worden samengewerkt. Ook met de Australische diensten zijn dergelijke afspraken gemaakt.

8.3.2 West-Europese inlichtingen- en veiligheidsdiensten

De agenda van de Club de Berne, het samenwerkingsverband van zeventien hoofden van West-Europese veiligheidsdiensten, werd gedurende het afgelopen jaar gedomineerd door de ontwikkelingen op het terrein van terrorisme. Naast de dreiging die uitging van bekende fenomenen als radicaal fundamentalistisch- islamitische organisaties, kwamen ook andere fenomenen aan bod. Radicale oriëntaties op het gebied van milieu en godsdienst van bepaalde groeperingen (sekten) in West-Europa blijken in toenemende mate een motivatie te zijn voor terroristische activiteiten. Andere belangrijke onderwerpen dit jaar waren interceptie, encryptie en cyber-terrorisme. De snelle ontwikkelingen op dit gebied en de veelheid van maatschappelijke terreinen die zij raken en de internationale aspecten ervan noodzaken de BVD als onderdeel van de internationale inlichtingenwereld hieraan veel aandacht te geven. Voor het komende jaar zal binnen de Club de Berne Europa de positie van de veiligheidsdiensten in het proces van Europese eenwording ook een prominente plaats op de agenda innemen.

8.3.3 Midden-Europese inlichtingen- en veiligheidsdiensten

De multilaterale samenwerking met de Midden-Europese inlichtingen- en veiligheidsdiensten kreeg verder gestalte in de in 1994 opgerichte Midden-Europa Conferentie (MEC).

De Roemeense veiligheidsdienst (SRI) en inlichtingendienst (SIE) en de Duitse veiligheidsdienst (BfV) zijn toegetreden tot de MEC. Daarmee is het aantal leden van de MEC gekomen op 15.

In het vorige verslagjaar is er contact gelegd met de Bosnische inlichtingen- en veiligheidsdienst (AID). In het kader van beveiligingsbevorderende taak van de BVD in de richting van het Joegoslavië Tribunaal zijn nadere afspraken gemaakt.

8.3.4 Oost-Europese inlichtingen- en veiligheidsdiensten

De relatie met de Russische inlichtingendienst (SVR) is dit jaar verder uitgebouwd onder meer op het gebied van non-proliferatie. In november bracht het hoofd van de SVR een bezoek aan de BVD waarbij in algemene zin over gemeenschappelijke belangen en bilaterale samenwerking werd gesproken.

In april werd een bezoek gebracht aan de Libische inlichtingendienst (External Security Organization, ESO). Het bezoek vormde een tweede stap in de ontwikkeling van een relatie tussen beide diensten als vervolg op het bezoek van het hoofd van de ESO aan de BVD in april van hetzelfde jaar. Destijds was afgesproken dat communicatielijnen tussen beide diensten zouden worden gecreëerd in verband met het Lockerbieproces. De neutraliteit van Nederland in deze zaak maakt een open opstelling van de BVD tegenover alle direct betrokken landen noodzakelijk. Uitwisseling van voor de veiligheid van het proces relevante informatie moet ongehinderd kunnen plaatsvinden.

Ook aan de betrekkingen met de diensten van Tunesië en Marokko werd invulling gegeven in de vorm van besprekingen op het terrein van radicaal-islamitische organisaties in Noord-Afrika en Europa, en ontwikkelingen in de Maghreb zelf.

De politieke situatie in Algerije is enigszins genormaliseerd en de Algerijnse overheid beschouwt de periode van terreur als afgesloten. In overeenstemming met het Nederlandse buitenlands beleid is het contact met de Algerijnse veiligheidsdienst dan ook hersteld.

In het kader van zijn beveiligingsbevorderende taak neemt de BVD als 'National Security Authority' (NSA) samen met het ministerie van Defensie deel aan vergaderingen van het 'NATO Security Committee', het 'WEU Security Committee' en de daaraan verbonden werkgroepen. In deze werkgroepen worden alle actuele zaken besproken die direct of indirect te maken hebben met de beveiliging van gerubriceerde informatie van de NAVO respectievelijk de WEU. Zowel in het NAVO-overleg als in het WEU-overleg wordt bijzondere aandacht besteed aan de beveiliging van gerubriceerde informatie in computernetwerken en aan de beveiliging bij de uitwisseling van informatie met landen of organisaties die niet bij de NAVO of WEU zijn aangesloten.

In het Nato Special Committee werken de veiligheidsdiensten uit de NAVO-landen met elkaar samen. De crisis in het voormalig Joegoslavië bepaalde voor een belangrijk deel de agenda van het NATO Special Committee onder Brits voorzitterschap. In het voorjaar heeft het comité onder meer een analyse vervaardigd van de mogelijke gevolgen van de NAVO-acties in en rond Kosovo voor de interne veiligheid in de

lidstaten. Het comité heeft tevens gewerkt aan de verdere inbedding van de diensten van de drie nieuwe NAVO-lidstaten (Hongarije, Polen en Tsjechië) in haar overlegstructuur.

8.3.7 Europese Unie

De BVD neemt intensief deel aan het overleg binnen de Europese Unie over veiligheids-aangelegenheden. Daarbij gaat het in het bijzonder om het overleg in de werkgroepen Terrorisme. In dat kader wordt onder meer een bijdrage aan het halfjaarlijkse EU-terrorisme-dreigingsdocument geleverd.

Het internationale overleg over informatiebeveiliging tussen Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, Zweden en Nederland, het zogenaamde G5-overleg, is in 1999 vier keer bijeen geweest. De Nederlandse delegatie wordt door de BVD voorgezeten. Belangrijke onderwerpen in 1999 zijn de ontwikkelingen op het terrein van de cryptografie in de G5-landen geweest. Hierbij worden nauwlettend de ontwikkelingen, in het bijzonder ten aanzien van de Verenigde Staten van Amerika, op het terrein van de export van cryptografische producten gevolgd en de effecten die dit beleid heeft op het gebruik van cryptografie in de G5-landen. Daarnaast kwamen beveiligingsaspecten met betrekking tot een aantal netwerken die momenteel binnen de Europese Unie worden ontwikkeld, zoals het EU-extranet en het Primenet, aan bod. Ook neemt de BVD deel aan de vergaderingen van het 'Galileo System Security Board' van het satelliet programma Galileo van de Europese Commissie.

9 Informatieverschaffing en klachtenbehandeling

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de afhandeling van verzoeken om informatie over BVD-aangelegenheden op de klachten over het werk van de dienst.

9.1 Verzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur

Ook in 1999 heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State zich diverse malen moeten buigen over zaken met betrekking tot inzage in BVD-materiaal. De naar aanleiding daarvan gedane uitspraken vormen mede de basis waarop het inzagebeleid wordt vormgegeven. Dit beleid is in de loop der jaren één en andermaal getoetst hetgeen heeft geleid tot duidelijke kaders waarbinnen de verzoeken dienen te worden afgehandeld. Hieronder volgen enkele voorbeelden van dergelijke, door de rechter gestelde kaders.

‘In de artikelen 16 en 17 van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (Wiv) is een uitputtende regeling vervat inzake openbaarmaking van door inlichtingen- en veiligheidsdiensten verzamelde persoonsgegevens, welke als bijzondere regeling voorrang heeft boven die van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). De verstrekking van eventueel bij de BVD aanwezige gegevens over personen, niet de verzoeker zijnde, ten behoeve van historisch onderzoek is niet noodzakelijk voor de uitvoering van de in de Wiv omschreven taak van de BVD. De minister heeft derhalve terecht inzage geweigerd.’ (*Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State, 4 maart 1999.*)

‘De minister mag, gelet op artikel 10, eerste lid, aanhef en onder b, van de Wob, het verstrekken van informatie die zicht kan bieden op het actuele kennisniveau van de BVD achterwege laten. Ten aanzien van niet-actuele gegevens dient in beginsel informatie te worden verstrekt.

De Afdeling is met de rechtbank van oordeel dat de minister met een beroep op de veiligheid van de Staat terecht niet is overgegaan tot het verstrekken van informatie die zicht biedt op bronnen en werkwijzen van de BVD. De omstandigheid dat sommige bronnen/personen niet meer in leven zijn, brengt hierin geen verandering. Het standpunt van de minister dat het schenden van internationale afspraken tussen inlichtingendiensten over de uitwisseling van gegevens en het niet openbaar maken ervan aan derden een ernstige belemmering betekent voor de activiteiten van de BVD en aldus de veiligheid van de Staat kan schaden, is niet onjuist.’ (*Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State, 28 mei 1999.*)

‘Bij een afwijzende beslissing op een verzoek om informatie kan een anders dan kale motivering veelal niet worden gegeven zonder zicht te bieden op de aard of de inhoud van de documenten. Binnen het kader van de in artikel 8:29 van de Algemene wet bestuursrecht opgenomen procedure kan de rechter evenwel beoordelen of de minister met betrekking tot de (eventueel) aanwezige documenten tot een juiste beslissing inzake de openbaarmaking is gekomen. Op die wijze vindt er een controle plaats op het handelen van de minister. In verband met deze controlerende taak mag de rechter verlangen dat per document wordt aangegeven en gemotiveerd op welke grond de minister weigert informatie met betrekking tot dat document te verstrekken. Een dergelijke nadere toelichting kan schriftelijk worden verstrekt, maar onder bijzondere omstandigheden ook mondeling, buiten aanwezigheid van degene die om openbaarmaking heeft verzocht.’ (*Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State, 28 december 1999.*)

Per 31 december 1999 waren ruim 160 verzoeken in behandeling. Dit betrof zo’n zestig zogenoemde historische verzoeken, verzoeken van historici en andere wetenschappers met betrekking tot geschiedkundige informatie, en circa honderd verzoeken van personen met betrekking tot mogelijk aanwezige eigen persoonsgegevens. Daarnaast waren bijna negentig bezwaarschriften, 25 beroepszaken en drie hoger beroepszaken in behandeling. Het aantal initiële verzoeken is in de loop van 1999 sterk gestegen, onder andere als gevolg van publicaties daarover in de media. Als gevolg van in de loop van 1999 bij de behandelende afdeling ontstane vacatures is de achterstand verder opgelopen; inmiddels wordt daar echter in voorzien.

9.2 Klachten

Bij de Nationale ombudsman werden in 1999 vier klachten over het optreden van de BVD ingediend. Eén daarvan was niet-ontvankelijk, omdat zij geen betrekking had op gedragingen, verricht door of onder verantwoordelijkheid van de BVD.

Van de wel ontvankelijke (drie) klachten werd er één door de klager ingetrokken nadat een besluit op een veiligheidsonderzoek was genomen. Kern van deze klacht was het uitblijven van een reactie op verzoekers brief, waarin hij zijn zienswijze kenbaar maakte op het voornemen om in zijn geval een verklaring van geen bezwaar te weigeren.

In de tweede klacht, over de trage afhandeling van een Wob-verzoek, werd het onderzoek door de Nationale ombudsman beëindigd, omdat inmiddels op het betreffende Wob-verzoek was beslist.

De derde klacht betrof de wijze waarop twee medewerkers van de BVD verzoeker hadden bejegend. De Nationale ombudsman beoordeelde dit optreden als behoorlijk. Voorts klaagde dezelfde verzoeker over de overschrijding van Wob-termijnen, hetgeen door de Nationale ombudsman op één punt gegrond is verklaard.

Bij de andere drie instanties waar klachten kunnen worden ingediend, te weten de BVD zelf, de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer, zijn geen klachten ingediend.

10 Organisatie en personeel

De Binnenlandse Veiligheidsdienst maakt deel uit van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Binnen de kaders van het departement worden op terreinen als organisatie, personeel, informatievoorziening en financiën, taken in eigen beheer uitgevoerd.

10.1 De organisatie van de BVD

Per 1 januari 1999 heeft de reorganisatie die in 1998 was voorbereid, zijn beslag gekregen. Eén van de nieuwe onderdelen is het project Inlichtingen Buitenland. Voor dit project stond het jaar 1999 geheel in het teken van de voorbereiding op de toekomstige inlichtingentaak. Eén en ander moet de organisatie in staat stellen om aan die taak uitvoering te geven zodra de nieuwe Wiv van kracht zal zijn. Stap voor stap wordt voortgegaan met het werven, selecteren en trainen van medewerkers voor de nieuwe directie Inlichtingen Buitenland. Veel aandacht wordt besteed aan de integratie van de nieuwe taak in de staande organisatie en aan het scheppen van voorwaarden voor een goede wisselwerking tussen de bestaande veiligheids- en de nieuwe inlichtingencomponent van de dienst.

In 1999 besloot de Ministeriële Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten dat het NBV (Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging) in de organisatie van de BVD zal worden opgenomen. Het streven is dit in 2000 te realiseren. Het NBV maakt nu deel uit van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Vanwege enerzijds de komst van het NBV en anderzijds de voorziene personele uitbreiding, zal vanaf 2000 aanvullende huisvesting voor de BVD noodzakelijk zijn.

De centrale afdeling RDA (Registratie, Documentatie en Archief) werd operationeel met het oog op een grotere eenduidigheid in de registratie-, documentatie- en archieffunctie bij de BVD. In 2000 zal een institutioneel onderzoek plaatsvinden dat zicht moet bieden op eventuele bijstelling van de concept-selectielijst voor vernietiging van BVD-archiefdocumenten.

De Algemene Rekenkamer heeft een onderzoek ingesteld naar de bedrijfsvoering van de BVD. Het onderzoek richtte zich in het bijzonder op de opzet en werking van de systemen voor ambtelijke sturing, beheersing en verantwoording van de primaire

processen. Deze omvatten het instellen van veiligheidsonderzoeken, beveiligingsadvisering en het uitvoeren van onderzoeken naar personen en organisaties. Ook ondersteunende processen, zoals het financieel-, materieel- en archiefbeheer werden onderzocht. De Algemene Rekenkamer toonde waardering voor de inzet en de taakuitvoering van de BVD. Daarnaast beval de Rekenkamer echter de nodige verbeteringen in de bedrijfsvoering aan. Deze betroffen vooral kwaliteitsaspecten en de borging daarvan. Op voorstel van de Algemene Rekenkamer heeft de BVD een plan van aanpak opgesteld om alle aanbevelingen systematisch in de vorm van logisch samenhangende deelprojecten uit te werken. Dit plan is besproken met de Algemene Rekenkamer en met de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten. Beide instanties houden ook zicht op het verloop van de uitvoering van het integrale verbeterplan.

10.2 Personeel

Op 31 december 1999 waren 594 medewerkers in dienst: 197 vrouwen en 397 mannen. Het aantal formatieplaatsen bedroeg 602. De instroom in 1999 bedroeg 64 medewerkers. Daartegenover stond een uitstroom van 35 medewerkers. Het aantal allochtonen in dienst van de BVD bedroeg 57. Hiermee voldoet de dienst aan het voor de sector rijk vastgestelde streefcijfer van tien procent.

Medio 1999 kwam het convenant inzake modernisering van de arbeidsverhoudingen en arbeidsvoorwaarden tot stand. Deze met de Ondernemingsraad (OR) van de BVD gesloten overeenkomst regelt de overlegstatus van de OR en aanpassingen in de regimes voor de bezoldiging en het leeftijdsontslag.

Het personeelsbeleid is op aspecten als mobiliteit, opleiding en leeftijd nader geanalyseerd. Besloten is om, mede gelet op de zich aandienende vergrijzing van het personeelsbestand en de zich wijzigende verhoudingen op de arbeidsmarkt, het personeelsbeleid van de dienst in een nieuw en actueel kader te plaatsen. Afgesproken is om de ontwikkeling hiervan medio 2000 in gang te zetten.

In het kader van de Arbo-wet is arbeidsgezondheidskundig onderzoek verricht naar de belasting bij langdurig beeldschermwerk en zijn medewerkers van vijftig jaar en ouder in de gelegenheid gesteld om een zogenaamde healthcheck te ondergaan. De BVD vertoont hierbij geen afwijkend beeld ten opzichte van andere organisaties. Diverse aanbevelingen uit de onderzoeken worden verwerkt in een op te stellen Arbo-meerjarenplan. Voorts is in een aantal voorlichtingssessies aandacht besteed aan het voorkomen van RSI klachten.

10.3 Informatievoorziening

In 1999 werd het nieuwe bedrijfsnetwerk opgeleverd. Hiermee werd een belangrijke verbetering gerealiseerd met betrekking tot de betrouwbaarheid en beschikbaarheid van de geautomatiseerde informatievoorziening. Dit neemt niet weg dat nog verschillende technische problemen moeten worden overwonnen. Om de systemen millenniumproof te maken werden aanpassingen in bestaande applicaties aangebracht, nieuwere versies van software geïnstalleerd of geheel nieuwe producten in gebruik genomen. De technische infrastructuur en de applicaties hebben de millenniumwisseling zonder problemen doorstaan.

De BVD is een kennis-intensieve organisatie. Naast een goed beheer van data en informatie (informatiemanagement) is een heldere aanpak voor het omgaan met kennis en het genereren van nieuwe kennis een conditio sine qua non voor de kwaliteit van het werk. Voor de verdere stimulering van kennismanagement is gekozen voor een project. Het eerste beoogde projectresultaat is een digitale kennisanatlas.

Open bronnen vormen de basis van het principe van 'all source intelligence'. Organisatorisch en infrastructureel komt dit belang onder meer tot uiting in een intern open bronnen informatiesysteem en een on line open bronnen netwerk. De oproep van het hoofd van de BVD tijdens een open bronnen symposium in maart 1999 in Den Haag om op dit terrein internationaal meer samen te werken, heeft een vervolg gekregen in de vorm van bilaterale samenwerkingsafspraken met een aantal buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten. De al bestaande samenwerking met nationale organen bleef gehandhaafd en is waar mogelijk verder verdiept.

10.4 Archief

De Raad voor Cultuur heeft op 2 november 1999 advies uitgebracht over een door de Centrale Archiefselectiedienst uitgevoerde proefbewerking van het BVD-archief. Deze proefbewerking vond plaats op basis van een conform de Archiefwet 1995 vastgestelde selectielijst. Een dergelijke lijst geeft aan of bescheiden voor vernietiging dan wel voor blijvende bewaring in aanmerking komen. De Raad concludeert onder meer dat het resultaat van de proefbewerking niet aan alle verwachtingen voldoet en dat onvoldoende rekening wordt gehouden met de belangen van later historisch onderzoek. De Raad acht een verdere uitwerking en betere onderbouwing van de voor de BVD vastgestelde selectielijst noodzakelijk. Besloten is daarom de lijst voorlopig buiten toepassing te

laten en een zogenaamd institutioneel onderzoek in te stellen alvorens tot nadere besluitvorming te komen. Dit onderzoek, dat plaatsvindt volgens een door de Rijksarchiefdienst ontwikkelde methode, moet een openbaar rapport opleveren betreffende de positie en het handelen van de BVD en zijn voorgangers in historisch perspectief. Het onderzoek moet bovendien leiden tot een eveneens openbare rapportage over de opbouw en de inhoud van het BVD-archief. Met dit alles wordt beoogd een heldere en doorzichtige besluitvorming over het BVD-archief mogelijk te maken.

10.5 Financieel kader

In 1999 is bij de dienst – evenals elders bij de rijksoverheid – fors geïnvesteerd in het oplossen van het millenniumprobleem. Tevens zijn financiële middelen beschikbaar gesteld voor het aantrekken van extra personeel voor het uitvoeren van de Wet veiligheidsonderzoeken en met ingang van 2000 ook voor de taakuitbreiding die is voorzien in de nieuwe Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. De taakuitbreiding bestaat uit de introductie van een notificatieverplichting en in de inlichtingentaak buitenland. Tot het moment van inwerkingtreding van de nieuwe Wiv in de Staten-Generaal zullen op dat vlak uitsluitend voorbereidende activiteiten worden verricht.

Begrotingscijfers 1999 (realisatiecijfers)

Personeel	f 60.819.000
Post-actieven	f 432.000
Materieel	f 33.992.000
Geheim	f 4.055.000

- 1** **Wetgeving met betrekking tot de inlichtingen- en veiligheidsdiensten**
- 25 877 Ontwerp-Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.
- B** Advies van de Raad van State dd. 22 juni 1999 en nader rapport d.d. 17 september 1999 aangeboden aan de Koningin.
- nr. 6 (tevens 26 158) Voorstel van wet tot verandering in de Grondwet van de bepalingen over het binnentreden in woningen. (Beantwoording van de vragen kan pas geschieden na aanbieding van de nota naar aanleiding van het verslag en de nota van wijziging aan Tweede Kamer d.d. 3 maart 1999.)
- nr. 7 Stand van zaken mbt. nota van wijziging; nota naar Raad van State voor spoedadvies d.d. 7 mei 1999.
- nr. 8 Nota naar aanleiding van het verslag d.d. 29 september 1999.
- nr. 9 Nota van wijziging d.d. 29 september 1999.
- nr.10 Tweede nota van verbetering d.d. 9 november 1999.
- 26 158 Voorstel van wet tot verandering in de Grondwet van de bepalingen over het binnentreden in woningen
- nr. 5 Nota naar aanleiding van het verslag d.d. 10 november 1999.
- 2** **Commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten**
- 26 279 Verslag van de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten over haar werkzaamheden in het jaar 1997
- nr. 2 Verslag van vergadering vaste commissie BZK op 9 december 1998

3 De Rijksbegroting

26 800 Rijksbegroting over het jaar 2000
Hoofdstuk VII Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Handelingen (eerste termijn) dd. 13 oktober 1999 (vanaf 11-655) onder andere vragen over beheer elektronische bestanden, taak- en personeelsuitbreiding, vertrouwensfuncties bij Politie en Justitie, taakafbakening Rijksrecherche - BVD in het kader van onderzoeken naar integriteit openbaar bestuur, de zaak Wilman d.d. 10 november 1999.

Bijvoegsel handelingen Tweede Kamer; schriftelijke antwoorden op de vragen in eerste termijn (van 13-10-1999) 14-10-1999 vanaf 12-843.

nr. 11 Brief over de afhandeling van de compensatie van de niet doorgegang onderzoeksoopdracht aan dhr. Wilman.

nr. 22 Verslag van een notaoverleg d.d. 29 november o.a. over informatievergaring, EK2000.

26 800 Rijksbegroting over het jaar 2000
Hoofdstuk V Begroting Ministerie van Buitenlandse Zaken

Handelingen Tweede Kamer; 8 december 1999, vragen over het BVD-rapport De politieke Islam en de stichting El Aksa. Beantwoord in Bijvoegsel 8 december 1999.

4 Overige (kamervragen e.d.)

Aanhangsel handelingen 1998-1999 nr. 722

Antwoorden op vragen van het lid Koenders over de samenwerking tussen UNSCOM en de geheime diensten van Israël en de VS.

Beantwoording resterende vragen van het overleg van 9 december 1998 (TK 1998-1999 26 279 nr. 2) d.d. 12 februari 1999.

Aanhangsel handelingen 1998-1999 nr. 1079

Antwoorden op vragen van het lid Kant over infiltratie van de BVD in de KEN.

Aanhangsel handelingen 1998-1999 nr. 1416

Antwoorden op vragen van het lid Verhagen over de oprichting van een Koerdisch Nationaal Congres in Nederland.

Aanhangsel handelingen 1998-1999 nr. 1436

Antwoorden op vragen van de leden V.d. Staaij en V.d. Berg over de Iraanse verzetsbeweging Mudjahedin-e-Khalq.

Aanhangsel handelingen 1998-1999 nr. 1830

Antwoorden op vragen van het lid Verhagen over PKK-opleidingskampen in Nederland.

Aanhangsel handelingen 1998-1999 nr. 1835

Antwoorden op vragen van het lid Wijn over collectes van de Stichting Solidariteit met Iraanse mensen.

Aanhangsel handelingen 1999-2000 nr. 108

Antwoorden op vragen van het lid Marijnissen over uitwisseling van informatie tussen UNSCOM en veiligheidsdiensten.

Aanhangsel handelingen 1999-2000 nr. 166

Antwoorden op vragen van de leden Cherribi en Voûte-Droste over een encryptie-sleutel die toegang geeft tot computers die voorzien zijn van Windows.

Aanhangsel handelingen 1999-2000 nr. 184

Antwoorden op vragen van de leden Halsema en Varma over een integriteitsonderzoek voor relaties van politiesollicitanten.

Aanhangsel handelingen 1999-2000 nr. 185

Antwoorden op vragen van het lid Rietkerk over een integriteitsonderzoek voor relaties van politiesollicitanten.

Aanhangsel handelingen 1999-2000 nr. 271

Antwoorden op de vragen van het lid Halsema over onderzoek naar corruptie binnen de IND.

Aanhangsel handelingen 1999-2000 nr. 319

Antwoorden op vragen van het lid Varma over de affaire van het verdwenen Russisch logboek.

Aanhangsel handelingen 1999-2000 nr. 499

Antwoorden op vragen van de leden Kant en Poppe over BVD onderzoek naar milieu-activisten.

Aanhangsel handelingen 1999-2000 nr. 500

Antwoorden op vragen van het lid Varma over het Centraal Punt Informatie Coördinatie Grote Infrastructurele Projecten (CICI).

Aanhangsel handelingen 1999-2000 nr. 506

Antwoorden op vragen van het lid Kant over vermelding van de SP in een BVD-dossier.

5 Gijzelingsactie Griekse residentie/arrestatie Öcalan 26 417

Nr. 2 Brief van de ministers van Justitie, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Buitenlandse Zaken d.d. 19 februari 1999.

Nr. 4. Brief van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties d.d. 8 maart 1999.

Nr. 7 Verslag van een algemeen overleg van de vaste commissies voor Justitie, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties d.d. 14 april 1999.

6 Vertrouwen in verantwoordelijkheid Integriteit van het openbaar bestuur Management- en personeelsontwikkeling Rijksdienst 26 806

Nr. 1 Brief van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties met de nota 'Vertrouwen in verantwoordelijkheid' d.d. 17 september 1999.

Nr. 3 Verslag van een algemeen overleg met de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties d.d. 24 november 1999.

1 De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is verantwoordelijk voor de Binnenlandse Veiligheidsdienst. De minister stelt de aandachtsgebieden van de BVD vast en wordt door het hoofd van de BVD op de hoogte gesteld van de werkwijze waarop de dienst zijn taken uitvoert. Naast de zaakgerichte contacten, zowel mondeling als schriftelijk, geschiedt dit via de maandelijkse beleidsbesprekingen en de tweemaandelijks rapportage, die met de minister wordt besproken.

De minister maakt deel uit van de Ministeriële Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (MICIV). Deze commissie, waarin verschillende ministers zitting hebben, coördineert de politieke sturing van de BVD en de Militaire Inlichtingendienst (MID). Op ambtelijk niveau vindt afstemming plaats in het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN).

De minister legt verantwoording af aan het parlement. De Tweede Kamer heeft uit haar midden de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten gevormd, waarmee vertrouwelijk overleg plaatsvindt over zaken die in verband met de veiligheid van de staat niet in het openbaar kunnen worden besproken.

2 Ministeriële Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

De Ministeriële Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (MICIV) heeft tot taak het bepalen van het algemeen beleid betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, alsmede de coördinatie van deze diensten. De MICIV staat onder voorzitterschap van de minister-president. De andere leden zijn, naast de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de ministers van Defensie, Buitenlandse Zaken, Justitie, Financiën, Economische Zaken en Verkeer en Waterstaat. Aan het overleg wordt tevens deelgenomen door de leden van het CVIN en de secretarissen-generaal van de betrokken ministeries.

De MICIV is in 1999 vijfmaal bijeengekomen. Onderwerpen die tijdens deze vergaderingen aan de orde zijn geweest, zijn onder meer het voorstel van Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, de problematiek met betrekking tot de interceptie van telecommunicatie en cryptografie, het EU-verdrag inzake cybercrime en de aansturing en positionering van het Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging (NBV).

3 Het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

Het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN) is het ambtelijk voorportaal van de MICIV en heeft voorts tot taak het coördineren van de werkzaamheden van, en het bevorderen van de samenwerking tussen de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Het CVIN staat onder voorzitterschap van de coördinator voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten van het ministerie van Algemene Zaken. Voorts maken deel uit van het CVIN het hoofd van de BVD en de directeur van de MID, alsmede vertegenwoordigers van de ministeries van Buitenlandse Zaken en Justitie. Andere departementen worden voor het overleg uitgenodigd indien hen regarderende belangen in het geding zijn. Vertegenwoordigers van de ministeries van Economische Zaken, Verkeer en Waterstaat alsmede Financiën namen ook in het verslagjaar regelmatig deel aan vergaderingen van het CVIN.

Het CVIN komt in principe maandelijks bijeen; in 1999 in totaal 12 maal. Naast de voorbereiding van de MICIV en de daarin te behandelen onderwerpen stonden onder andere op de agenda de proliferatie van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen, de situatie in het voormalige Joegoslavië, de bijzondere informatiebeveiliging, de Oost-Europese georganiseerde misdaad, nationale en internationale dreigingen.

Ter voorbereiding op de MICIV-vergaderingen waren er bijeenkomsten van het CVIN samen met de secretarissen-generaal van de betrokken departementen (het zogenaamde CVIN-plus).

4 De Tweede Kamer

De parlementaire controle op het werk van de BVD wordt, voor zover het beleids- en andere openbare aangelegenheden betreft, op de gebruikelijke wijze uitgeoefend door de Tweede Kamer.

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ontving op 12 februari 1999 schriftelijke informatie over enkele onderwerpen die eind 1998 tijdens een algemeen overleg over de BVD door tijdgebrek niet konden worden afgehandeld. Bij de behandeling van de begroting van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties stelde de Kamer enkele onderwerpen betreffende de BVD aan de orde.

Verder heeft de Kamer bij de bespreking van verschillende onderwerpen aandacht

geschonken aan de rol die de BVD in het kader daarvan vervult. Genoemd kunnen worden het integriteitsbeleid bij het Rijk, het EK2000 en de gijzelingsactie van de PKK in de Griekse residentie. Bijlage 1 bevat een overzicht van de antwoorden op schriftelijke vragen die leden van de Tweede Kamer in 1999 stelden in relatie tot de BVD.

Op 10 februari 1999 bracht de vaste commissie een bezoek aan de BVD. Ook enkele leden van de Tijdelijke Commissie Evaluatie Opsporingsmethoden (de commissie Kalsbeek), alsmede enkele individuele Kamerleden bezochten de BVD.

4.1 De commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Waar het gaat om vertrouwelijk overleg over operationele aangelegenheden, wordt het overleg gevoerd met de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten. Deze commissie bestaat uit de fractievoorzitters van de vier grootste politieke partijen.

De commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten ontving in 1999 enkele tientallen malen schriftelijke informatie. Viermaal vond met de commissie een vertrouwelijk overleg plaats. Daarbij werd niet alleen gesproken over de aan de commissie toegezonden informatie, maar ook over onderwerpen die de commissie zelf aan de orde stelde. Eén overleg was geheel gewijd aan de PKK. Op 9 november 1999 werd gesproken over de geheime versie van het BVD-jaarverslag 1998. De commissie bracht éénmaal een bezoek aan de BVD. Bij die gelegenheid ontving de commissie briefings over onder meer de interceptie van telecommunicatie, de PKK en de politieke islam.

Naar aanleiding van het rapport van de Tijdelijke Commissie Evaluatie Opsporingsmethoden (de commissie Kalsbeek) heeft de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten de minister verzocht een aantal zaken nader toe te lichten. Het ging hierbij vooral om de bij de BVD aanwezige kennis over zaken die in het hoofdstuk bijzondere bevindingen van het rapport van de commissie Kalsbeek werden genoemd. De commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten is nadere informatie verstrekt.

De commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten brengt over haar werkzaamheden verslag uit aan de Tweede Kamer. Dit openbare schriftelijke verslag heeft noodzakelijkerwijs een beknopt karakter.

Colofon

Uitgave, productie en redactie

Binnenlandse Veiligheidsdienst
Afdeling Interne en Externe Betrekkingen
Postbus 20010
2500 EA Den Haag

E-mail info@minbzk.nl

Internet www.minbzk.nl

Vormgeving

Buro van Bergenhenegouwen, Den Haag

Druk

Drukkerij de Bink bv, Leiden

Mei 2000

20173